

Neodrživost mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj

Bićanić, Domagoj

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:211:000087>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerađivanja 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-16**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Domagoj Bićanić

**NEODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA
U REPUBLICI HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Varaždin, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Domagoj Bićanić

Matični broj: 0016132856

Studij: Ekonomika poduzetništva

NEODRŽIVOST MIROVINSKOG SUSTAVA U REPUBLICI
HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Vladimir Kovšca

Varaždin, lipanj 2023.

Domagoj Bićanić

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor potvrdio prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Diplomski rad „Neodrživost mirovinskog sustava“ bavi se analiziranjem trenutnog stanja mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj te prikazuje negativne strane kao posljedice dugogodišnjeg ekonomskog i političkog ne toliko zadovoljavajućeg stanja. U radu su analizirane sastavnice mirovinskog sustava, kako isti funkcionira, što je sve utjecalo na današnje stanje mirovinskog sustava te kako se druge zemlje (prvenstveno europske) nose sa starenjem stanovništva i financijskim teretom koji svakom godinom postaje sve veći izazov za održavanje proračuna u razinama prihvatljivog deficita.

Isto tako, u radu je prikazan i utjecaj zdravstvenog sustava na mirovinski sustav koji također već dugi niz godina stvara enormne financijske deficite te kako taj deficit utječe na prikupljanje namjenskih davanja. Također, detaljno su analizirane godine te je za pojedine analize uzet period od osamostaljenja Republike Hrvatske. Izračun mirovina, uvjeti za mirovinu te izračun mirovine samo su neki od obrađenih dijelova u ovome radu.

Kao srž glavnog dijela rada navode se razlozi zašto je potrebno stvoriti funkcionalan mirovinski sustav koji neće generirati enormne deficite te zašto proračunski suficit i proračunski prihodi koji premašuju godišnje proračunske rashode ne mogu garantirati uspješnost u upravljanju mirovinskim sustavom.

U završnom dijelu nalaze se određene preporuke za poboljšanja mirovinskog sustava od strane autora koje uključuju razne sudionike, od članova mirovinskih fondova, središnje države i poduzetnika.

Ključne riječi: mirovinski sustav, državni proračun, zdravstveni sustav, proračunski deficit, starost stanovništva, individualna kapitalizirana štednja

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Metode i tehnike rada.....	5
3. Osnovne informacije o mirovinskom sustavu u Republici Hrvatskoj.....	6
3.1. Mirovinski fondovi i vrste mirovina	7
3.2. Štednja osiguranika i izračun mirovine.....	17
4. Analiza mirovinskog sustava u Danskoj i usporedba sa hrvatskim mirovinskim sustavom	21
5. Analiza odabranih stavki iz izvršenja državnog proračuna i mirovinskog sustava	23
5.1. Izvršenje državnog proračuna po odabranim stavkama prihoda i rashoda te analiza doprinosa za mirovinsko osiguranje.....	23
5.2. Analiza skupina umirovljenika po dobnoj strukturi i visini mirovine	32
5.3. Analiza pojedinih stavki stanja mirovinskog sustava u periodu od 2015. do 2021. godine	40
6. Analiza zdravstvenog sustava u Republici Hrvatskoj	45
6.1. Porezni klin i analiza plaća po doprinosima.....	49
7. Problematika neuspješnosti i neodrživosti mirovinskog sustava i preporuke za poboljšanja	52
7.1. Preporuke za poboljšanja mirovinskog sustava	54
8. Zaključak.....	70
Literatura	71
Popis tablica.....	79
Popis slika	81

1. Uvod

Mirovinski sustav nezamjenjiv je čimbenik funkcionalnosti modernih država, pogotovo danas, kada osobito u Europi dolazi do starenja stanovništva i potrebno je stvoriti nove temelje za buduće generacije koje će kroz idućih minimalno 15 godina postati umirovljenici te za sve nadolazeće poslije toga. Promatrajući i analizirajući mirovinske sustave u Europi (ponajviše u Europskoj uniji) vidljive su promjene u demografiji i povećanju osviještenosti o brizi za treću dob. Nastavno na demografske promjene, stanovništvo u Europi stari, smanjuje se omjer radnika i umirovljenika te se u obiteljima ne rađa broj djece kao sredinom prošlog stoljeća pa do početka 21. stoljeća. Veći broj djece kroz određeni period značio je i veći broj zaposlenika, te su se države ponajviše oslanjale na takvu politiku, jer više se doprinosa može prikupiti za jednog umirovljenika od 3-4 zaposlenika. Međutim, nemoguće je očekivati da će se stvari uvijek odvijati istim tempom na isti način, te je vidljivo da obitelji smanjuju broj djece i stoga je potrebno pronaći nove načine za financijsku održivost mirovinskog sustava.

Republika Hrvatska danas nažalost, i preko 20 godina nakon mirovinske reforme te uvođenja drugog i trećeg mirovinskog stupa, nema konkretne mjere kako (ako ne u potpunosti) smanjiti utjecaj porasta rashoda za mirovine na državni proračun. Konkretnije mjere trebale su biti donesene godinama prije kako bi se što prije u budućnosti osjetila pozitivna promjena. Očigledan je nedostatak političke volje kako bi se budućim generacijama osigurao financijski stabilan i još važnije primjeren realan dohodak.

Autor je stava da svaka moderna i demokratska (iako nije uvjet da bude demokratska) država može osigurati stabilan mirovinski sustav, a temelj svega je individualna kapitalizirana štednja, odnosno zaposlenik bi trebao od početka svog zaposlenja štedjeti, odnosno uplaćivati doprinose isključivo za sebe. Na taj način se eliminira odljev koji današnji zaposlenici plaćaju u prvi stup, te iako je nekim zaposlenicima koji odlaze u mirovinu financijski isplativije prebaciti se u prvi mirovinski stup, to ne mora ujedno značiti da je potrebno zadržati prvi stup. Kao što se može primijetiti, mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj se raspada i već se sada može promišljati o tomu hoće li u budućnosti proračunski prihodi biti dovoljni za nadomjestiti deficit uplata u mirovinsko stanje.

Pojedine stavke iz uvoda objašnjene su u radu pod drugim naslovima.

2. Metode i tehnike rada

Za pisanje diplomskog rada bilo je potrebno koristiti metode koje su omogućile lakše razumijevanje teksta, te su poslužile kao dodatno objašnjenje navedenih rečenica. U radu, korištene su četiri metode, te će svaka od njih biti detaljnije opisana.

Prva metoda je deskriptivna. Pomoću iste opisuju se stanja ili činjenice, odnosno navode se dodatne informacije kako bi se željeno stanje ili činjenice lakše objasnile. Deskriptivna metoda može koristiti i za prikaz, odnosno opis rezultata, u ovom slučaju jednostavnih formula, pojedinih stavki iz financijskih izvještaja ministarstva financija.

Metoda analize i sinteze korištena je radi analize financijskih izvještaja. Autor je pojedine stavke iz financijskih izvještaja ministarstva financija izdvojio te ih dodatno pojasnio. Dekompozicija većih dijelova olakšava analizu i detaljnije prikazuje probleme koje je potrebno eliminirati.

Kao treća, korištena je matematička metoda koja uključuje korištenje matematičkih formula. Matematičke formule korištene su prilikom izračuna pojedinih omjera. Pomoću matematičkih metoda mogu se uočiti negativne strane, odnosno iste mogu ukazati na srž problema.

Posljednja metoda, radi davanja završnog zaključka korištena je metoda indukcije. Ista je korištena s ciljem objašnjenja stvarnih činjenica te kako bi se definirao zaključak. Isto tako, korištene su horizontalna i vertikalna analiza za financijske izvještaje ministarstva financija. Horizontalnom analizom uspoređuju se financijski rezultati tekuće godine i prethodne / prijašnjih godina radi prikaza spornih područja. Pomoću vertikalne analize uspoređuju se pojedine stavke sa ukupnom veličinom, odnosno sa ukupnom stavkom kojoj pripadaju.

3. Osnovne informacije o mirovinskom sustavu u Republici Hrvatskoj

U samom uvodu je već rečeno da današnje moderne države ne mogu funkcionirati bez mirovinskog sustava kao jednog od temelja financijske stabilnosti javnog proračuna. Većina danih informacija u nastavku pod ovim naslovom može se primijeniti i na europske mirovinske sustave jer je princip funkcioniranja poprilično sličan. Nadalje, pod ovim naslovom objašnjene su temeljne informacije o funkcioniranju mirovinskog sustava bez opširnih analiza pojedinih elemenata, odnosno nastojao se dati jasan prikaz što bi jedan mirovinski sustav trebao obuhvaćati.

Mirovinski sustav predstavlja skup raznih izravnih i neizravnih čimbenika koji su neizostavan dio za funkcioniranje sustava. Pod izravne mogu se navesti sljedeći: mirovinski stupovi, mirovinski fondovi, zaposlenici, umirovljenici, namjenska davanja (doprinosi), javni sektor, zakonski okviri i bankarski sustav. Neizravni se nalaze u manjem broju, no imaju enorman utjecaj na mirovinski sustav: političko okruženje, ekonomsko stanje države, prisutnost korupcije, nedostatak sposobnosti ljudi na čelnim pozicijama koji upravljaju državom i slično.

Mirovinski sustav dekomponiran je na mirovinske stupove u koje zaposlenici uplaćuju doprinose. Mirovinski stup predstavlja opredjeljenje zaposlenika radi uplate doprinosa. Mirovinski sustav Republike Hrvatske ima tri mirovinska stupa, od toga su prvi i drugi stup obvezni, dok je treći mirovinski stup dobrovoljan. Prvi mirovinski stup pod drugim imenom "mirovinski stup međugeneracijske solidarnosti" služi za prikupljanje doprinosa od trenutnih zaposlenika kako bi se financirale mirovine trenutnih umirovljenika. Za prvi stup iz bruto plaće (bruto I) izdvaja se 15%. Drugi mirovinski stup (individualna kapitalizirana štednja) predstavlja odvajanje zaposlenika od 5% iz bruto plaće (bruto I) za vlastitu buduću mirovinu. Navedeno znači da uplate iz drugog stupa nisu otuđive i imovina su isključivo osobe koja ih je uplatila. (mirovinskifondovi.hr, bez dat.)

Prije daljnjeg iznošenja informacija bitno je napomenuti kako mirovinski stupovi nisu ništa slično fondovima, već se ti termini koriste isključivo radi predočenja o kakvim se namjenskim davanjima radi te kako bi se jednostavnije mogli donositi zakoni. Navedeno znači da je terminima mirovinskih stupova dana distinkcija istih radi lakšeg i pravilnijeg razumijevanja cijelog sustava.

3.1. Mirovinski fondovi i vrste mirovina

Mirovinski fond je institucionalni investitor koji od tržišta rada prikuplja doprinose te ih investira na tržištu kapitala. Njihov rad i obveze uređene su “Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima” te “Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima”. Članom mirovinskog fonda osoba postaje vlastitim odabirom fonda ili prisilnim svrstavanjem “Središnjeg registra osiguranika” (nadalje u tekstu: REGOS). Obvezni mirovinski fonda odabire se stjecanjem statusa “osiguranika u mirovinskom osiguranju”. To znači da prilikom zaposlenja ili kod drugih oblika primanja (honorar i slično) osoba stječe navedeni status i mora odabrati mirovinski fond. Ako osoba ne odabere obvezni mirovinski fonda u roku mjesec dana od stjecanja navedenog statusa, REGOS svrstava osobu u jedno od društava za upravljanje mirovinskim fondovima pod određenu kategoriju.

Često se navodi kako su stvarni vlasnici fondova zapravo svi članovi (osobe koje uplaćuju doprinose), no u stvarnosti oni nemaju funkciju upravljanja fondom, već isključivo imaju limitirane odluke što mogu napraviti sa svojim udjelom, to jest kapitalom. Za primjer može se uzeti kako zaposlenik ne može koristiti sredstva iz mirovinskih stupova ako se ne ispune određeni uvjeti, što i jest s jedne strane pozitivno. Na taj način se štiti imovina zaposlenika kako bi u budućnosti (u mirovini) mogao imati sigurna primanja. Fond, kao zasebni čimbenik ne može funkcionirati, odnosno netko tim fondovima mora upravljati. Tijela zadužena za upravljanje mirovinskim fondovima su društva za upravljanje mirovinskim fondovima, to jest to su poduzeća ili organizacije sa statusom dioničkih društava ili društva sa ograničenom odgovornošću. U Hrvatskoj trenutno posluju četiri društva za upravljanje mirovinskim fondovima:

1. Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
2. ERSTE društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
3. PBZ CROATIA OSIGURANJE d.d. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
4. Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, dioničko društvo

Navedena društva uglavnom su u vlasništvu banaka koje ujedno i posluju u Republici Hrvatskoj. Obzirom da je zakonski okvir veoma složen te financijski opsežan za kontroliranje, svaki mirovinski fond prije početka sa radom morao je dobiti odobrenje za rad od “Hrvatske

agencije za nadzor financijskih usluga” (nadalje u tekstu: HANFA). Zakonodavna vlast uspostavila je tu agenciju kako bi nadzirala i upravljala tržištem kapitala ne odnoseći se samo na mirovinski sustav, već i na investicijske fondove, ulaganja na tržišta kapitala i slično. (hanfa.hr, bez dat.)

Rizik na tržištu kapitala izravno je povezan sa namjenskim davanjima u fondovima, obzirom da društva za upravljanje mirovinskim fondovima prikupljene doprinose investiraju na tržištu kapitala (ta funkcija predstavlja srž imena institucionalni investitor). Kako bi se disperzirao rizik, mirovinski fondovi imaju A, B i C kategorije. Kategorija “A” predstavlja rizičnija tržišta ili oblike ulaganja, odnosno oni primarno ulažu u dionice drugih kompanija ili druge rizičnije oblike. Iako se radi o rizičnom investiranju, tu su prinosi (povrat na investiran kapital) te je kategorija “A” usmjerenija više mlađim zaposlenicima koji nisu relativno blizu odlaska u mirovinu (za zaposlenike koji imaju više od 10 godina do umirovljenja u starosnu mirovinu, dok ostale kategorije mogu odabrati svi drugi uplatitelji doprinosa). Kategorija “C” usmjerena je preuzimanju gotovo nikakvog rizika na tržištu kapitala, odnosno za lakše predočenje, ista je situacija sa oročenim depozitima u bankama. Radi se o izrazito niskim prinosima, no s druge strane korisnik nije izložen gubitku kapitala. Kategorija “B” predstavlja investicijsku sredinu kategorije “A” i “C”, odnosno radi se o nešto većoj sklonosti preuzimanju rizika od kategorije “C”, no u manjoj razini od kategorije “A”. Manji rizik predstavlja oblike investiranja za koje se pretpostavlja da donose siguran prinos i da je naplata neupitna. Najbolji primjer toga su državne obveznice. (regos.hr, bez dat.)

Društva za upravljanje mirovinskim fondovima u svakoj kategoriji (A, B ili C) imaju po jedan fond za obvezno mirovinsko osiguranje, dok u sustavu dobrovoljnih mirovinskih otvorenih fondova, društva upravljaju sa osam mirovinskih fondova. Isto tako, i u dobrovoljnim otvorenim fondovima postoje kategorije vezane za rizik. Dio fondova ulaže u dionice ili obveznice u većem dijelu, no omjer ulaganja može iznositi i 50:50 što se tiče rizičnosti. Dopuštenost određenih ulaganja definirana je već navedenim zakonom, dok se sama strategija ulaganja nalazi u Prospektu svakog fonda. Određene kompanije stimulaciju povećanja prihoda zaposlenika osiguravaju i kroz zatvorene dobrovoljne mirovinske fondove. Članovi tih fondova mogu biti isključivo zaposlenici i članovi pokrovitelja fonda (članovi sindikata i slično). Članovi dobrovoljnog otvorenog mirovinskog fonda mogu biti svi, bez obzira na dob ili status zaposlenost / nezaposlenosti. Obzirom da se uplate poslodavca u dobrovoljni fond do maksimalno 5.000,00 kuna ne smatra više plaćom, na taj iznos ne plaća se niti porez na dohodak. Radi se o vrlo pozitivnom iskoraku, jer je navedeni iznos moguće odbiti od porezne osnovice, to jest smanjuje se osnovica poreza na dobit ili dohodak (ovisno o djelatnosti). Državna poticajna sredstva također su ograničena do maksimalne uplate od

5.000,00 kuna te iznose 15%, odnosno 750,00 kuna godišnje. Država poticajna sredstva uplaćuje na račun člana krajem tekuće kalendarske godine za prošlu godinu. Navedeno u slučaju ekspanzije gospodarstva i viših prinosa može stvoriti oportunitetni trošak, obzirom da država maksimalno proteže rok za uplatu sredstava. Iako se ne radi o nekim značajnim sredstvima, u trenutnim gospodarskim uvjetima i stanju mirovinskog sustava, svaki prinos može biti koristan. Uplate u dobrovoljni fond nije određen u maksimalnom niti minimalnom iznosu, već član može uplatiti iznos koji želi bez obzira na period u kojem uplaćuje.

Trenutno u Hrvatskoj posluje 29 dobrovoljnih mirovinskih fondova, od kojih je 8 otvorenog tipa te 21 je zatvorenog tipa. Tijekom 2022. godine u dobrovoljne mirovinske fondove uplaćeno je 983 milijuna kuna za nešto više od 422 tisuće članova. Iz toga se može dobiti podatak da je u prosjeku za svakog člana uplaćeno oko 2 tisuće i 330 kuna godišnje.

Svakom kalendarskom godinom imovina mirovinskih fondova raste, te je tako prema podacima za prosinac 2022. godine imovina obveznih mirovinskih fondova iznosila nešto više od 132 milijarde kuna. Od tog iznosa oko 119 milijardi se nalazi u kategoriji B (ne previše rizična ulaganja), a najmanje se nalazi u kategoriji A, tek 1,93 milijarde kuna. Taj podatak vezan za A kategoriju indicira na sljedeće:

1. osiguranici nisu skloni rizičnim ulaganjima
2. zakonski je određenim skupinama zabranjeno pristupiti A kategoriji
3. osiguranici nisu financijski pismeni
4. u mirovinskim fondovima se ne nalazi dovoljno mladih ljudi, odnosno povećava se dob zaposlenika

Istraživanje koje je provela "Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj" 2019. godine, pokazuje da stanovnici Republike Hrvatske postižu tek 59% bodova iz ocjene financijske pismenosti. Zabrinjavajući je podatak da mlađe osobe, u dobi od 18-29 godina imaju najveći nedostatak financijske pismenosti. Prema podacima "Državnog zavoda za statistiku", 4. stavka u prethodnom dijelu potkrijepljena je podatkom da se udio aktivnog stanovništva i zaposlenih u dobi od 15-24 godine smanjuje i kod muškaraca i kod žena. (zakon.hr, bez dat.), (podaci.dzs.hr, 29.04.2022.), (hanfa.hr, prosinac 2022.), (finax.eu, 19.01.2022.)

Prva te ujedno trenutno i najvažnija reforma mirovinskog sustava napravljena je 2002. godine kada je uveden trodijelni mirovinski sustav. Trodijelni sustav odnosi se na tri mirovinska stupa kao odgovor na već tada uviđajno nezadovoljavajuće stanje u mirovinskom sustavu. Obvezni mirovinski fondovi odnose se na prvi i drugi mirovinski stup koji je prema zakonu obavezan za sve zaposlenike, bilo da se radi o ugovoru o radu, djelu i ostalim oblicima. Zaposlenik iz svoje bruto I plaće izdvaja 15% koji postaju namjenska davanja za mirovine trenutnih zaposlenika. Tih 15% poslodavac obračunava i uplaćuje u državni proračun, odnosno državnu riznicu. 5% iz bruto I plaće odlazi u drugi mirovinski stup i vlasništvo je isključivo osobe koja je te doprinose uplatila, to jest tih 5% uplaćuje se na osobni račun zaposlenika u mirovinskom fondu. Prilikom odlaska u mirovinu, sredstva iz drugog i trećeg mirovinskog stupa odlaze u mirovinsko osiguravajuće društvo koje potom preuzima obvezu obračuna i isplate mirovine iz navedenih stupova. Svoje uplate u drugi stup zaposlenik može provjeriti u REGOS-u (Registar osiguranika) te isto tako na taj način provjeriti da li poslodavac uplaćuje doprinose. (gov.hr, bez dat.)

U Hrvatskoj posluju dva mirovinska osiguravajuća društva:

1. Raiffeisen mirovinsko osiguravajuće društvo d.d.
2. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo d.d.

Osiguranici sami biraju između dva ponuđena mirovinska osiguravajuća društva. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo d.d. osnovano je 2020. godine od strane "Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje" te je time pojačana uloga države na području mirovina. Navedeno znači da država ima veći utjecaj i veću kontrolu nad mirovinskim sustavom te su vođene određene rasprave trebali li zapravo država povećavati svoj utjecaj tim iskorakom.

U samom uvodu navedeno je kako je prije osamostaljenja Republike Hrvatske i u određenom broju godina nakon osamostaljenja omjer osiguranika i korisnika mirovina bio daleko financijski racionalniji, no prema podacima za prosinac 2022. godine trenutni omjer iznosi 1:1,33. Navedeno znači da 1,33 osiguranika (zaposlenika) izdvaja za mirovinu jednog umirovljenika. Izdvajanja za prvi mirovinski stup i dvodijelni / trodijelni mirovinski sustav imaju kratkoročnu, eventualno srednjoročnu financijsku održivost, odnosno prikladni su za period kada broj zaposlenika rapidno raste uslijed porasta broja stanovnika u korelaciji sa stabilnim tržištem rada i održivoj ekonomiji. Nažalost, u tim istim razlozima se očituje neodrživost prvog stupa i zahtijeva reformu koja je trebala biti napravljena i implementirana dva desetljeća unazad kako bi se već danas osjetio pozitivan efekt.

Ukupan broj osiguranika za mjesec prosinac 2022. iznosio je nešto više od 1 milijuna i 607 tisuća. Od toga 1 milijun i otprilike 390 tisuća zaposleno je kod pravnih osoba. Ostali zaposlenici rade kod fizičkih osoba, obrtnici su ili poljoprivrednici. Najmanje ih pripada kategoriji samostalnih djelatnosti i produženom osiguranju. Broj korisnika mirovine u prosincu 2022. godine iznosio je 1 milijun te otprilike 228 tisuća. Prema zakonu postoje četiri vrste mirovina koje se zatim mogu podijeliti na podkategorije, no osnovne su:

1. Starosna mirovina
2. Prijevremena starosna mirovina
3. Invalidska mirovina
4. Obiteljska

Prije samog iznošenja podataka kojoj kategoriji koliko umirovljenika pripada, ukratko su objašnjene vrste mirovina u nastavku.

Uvjeti za stjecanje starosne mirovine imaju dva glavna čimbenika: broj godina osiguranika te broj godina radnog staža. Osoba može steći starosnu mirovinu kroz dvije opcije (trenutno stanje): osiguranik ima 65 godina života te minimalno 15 godina radnog staža ili osiguranik ima 60 godina života i 41 godinu radnog staža. Žene su trenutno u povoljnijem položaju te mogu imati manje godina života od muškaraca. Druga opcija odnosi se na podkategoriju "starosna mirovina za dugogodišnjeg osiguranika". Dobna granica za starosnu mirovinu definirana je za prijelazno razdoblje od 2020. do 2029. godine. U tom prikazu svakom novom kalendarskom godinom osiguranik mora biti tri mjeseca stariji kako bi mogao dobiti starosnu mirovinu. Tablica za lakšu predodžbu nalazi se u nastavku (prikaz uvjeta za žene). (mirovinsko.hr, bez dat.)

Slika 1: Prikaz potrebnih godina života za starosnu mirovinu

STAROSNA MIROVINA (najmanje 15 godina staža)

U GODINI	GODINE ŽIVOTA	
	god.	mj.
2020.	62	6
2021.	62	9
2022.	63	0
2023.	63	3
2024.	63	6
2025.	63	9
2026.	64	0
2027.	64	3
2028.	64	6
2029.	64	9

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Trenutno starosnu mirovinu prima nešto više od 500 tisuća osoba, pored nešto manje od 80 tisuća osoba koje primaju starosnu mirovinu koje su prethodno bile invalidske i otprilike 48 tisuća osoba koje primaju starosnu mirovinu kao dugogodišnji osiguranici. Bitno je napomenuti da se uvjeti za stjecanje starosne mirovine za muškarce i žene izjednačavaju 2030. godine.

Drugi oblik je prijevremena starosna mirovina. Osiguranik stječe pravo na istu ako ima 60 godina života i minimalno 35 godina radnog staža. Također, za ovaj oblik mirovine definirano je prijelazno razdoblje od 2020. do 2029. godine. Trenutno žene imaju nešto povoljnije uvjete, no 2029. godine uvjeti se izjednačavaju za muškarce i žene. Bitno je istaknuti da ako osiguranik ode u mirovinu te se zaposli na polovicu punog radnog vremena, mirovina se neće obustavljati. Radi se o vrlo pozitivnoj odluci kojom se potiče zapošljavanje umirovljenika. U 2022. godini razlika između uvjeta za žene i muškarce iznosi 2 godine ranijeg umirovljenja u korist žena, no svakom godinom taj omjer se smanjuje. Trenutno prijevremenu mirovinu prima nešto manje od 209 tisuća umirovljenika. U nastavku se nalazi prikaz uvjeta za žene za stjecanje prijevremene starosne mirovine. (mirovina.hr, 10.02.2022.)

Slika 2: Prikaz prijelaznog razdoblja za umirovljenje sa potrebnim brojem godina života i radnog staža

PRIJEVREMENA STAROSNA MIROVINA

U GODINI	GODINE ŽIVOTA		GODINE STAŽA	
	god.	mj.	god.	mj.
2020.	57	6	32	6
2021.	57	9	32	9
2022.	58	0	33	0
2023.	58	3	33	3
2024.	58	6	33	6
2025.	58	9	33	9
2026.	59	0	34	0
2027.	59	3	34	3
2028.	59	6	34	6
2029.	59	9	34	9

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Treći oblik mirovine predstavlja invalidska mirovina. Pravo na ostvarivanje ovog oblika osiguranik stječe ako ima djelomičan / potpuni gubitak radne sposobnosti ili ako ima zadovoljen uvjet potrebnog staža. Djelomičan gubitak sposobnosti podrazumijeva da se profesionalnom rehabilitacijom osoba ne može osposobiti za rad s punim radnim vremenom, no može raditi do 70% punog radnog vremena. Osiguranik koji ima gubitak radne sposobnosti radi bolesti ili ozljede izvan rada prije navršene 65 godine života, imati će pravo na invalidsku mirovinu jedino ako mu mirovinski staž iznosi minimalno trećinu radnog vijeka. Navedeni radni vijek računa se od 20. godine života osiguranika pa sve do dna nastanka djelomičnog ili potpunog gubitka sposobnosti za rad. Za osobe koje imaju višu stručnu spremu radni vijek se računa od 23. godine života te za osobe koje imaju visoku stručnu spremu, radni vijek se računa od 26. godine života. Isto tako, radni vijek se smanjuje za stvarno razdoblje koje je osiguranik proveo na dragovoljnom ili obveznom služenju vojnog roka te za vrijeme koje je osiguranik bio prijavljen kao nezaposlena osoba kod nadležne službe za zapošljavanje.

Osobe koje u potpunosti izgube radnu sposobnost prije navršene 30. ili 35. godine života uvjet je jedna odnosno dvije godine staža u osiguranju s time da gubitak sposobnosti mora nastati za vrijeme staža ili najkasnije do jedne godine nakon prestanka osiguranja.

Invalidnost prouzročena profesionalnom bolešću ili ozljedom na radu osoba stječe pravo na invalidsku mirovinu bez obzira na godine staža. Za kraj bitno je istaknuti da osoba koja ima potpuni gubitak sposobnosti koji je prouzročen bolešću, invalidska mirovina nakon ispunjenih uvjeta za starosnu mirovinu, osobi se mijenja oblik mirovine u starosnu, s time da se gleda samo broj godina života, ne i staža. Trenutno oko 163 tisuće umirovljenika prima invalidsku mirovinu. (mirovinsko.hr, bez dat.)

Četvrti oblik predstavlja obiteljska imovina. Bitno je prije nastavka napomenuti da se neće ulaziti u cijelu tematiku obiteljske mirovine obzirom da se radi o najopširnijem obliku što se tiče uvjeta. Navedeni su neki osnovni podaci, jer ovaj rad je više fokusiran na razloge neodrživosti mirovinskog sustava.

Postoje četiri uvjeta po kojima članovi obitelji mogu dobiti obiteljsku mirovinu uslijed preminulog člana:

1. osoba je imala najmanje 5 godina osiguranja ili 10 godina mirovinskog staža (tu se ubraja radni staž i posebni staž)
2. ispunjeni su uvjeti za stjecanje invalidske mirovine (mora biti zadovoljena dužina mirovinskog staža)
3. osoba je bila korisnik starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine
4. osoba je imala pravo na profesionalnu rehabilitaciju

Ako je preminula osoba zadobila ozljedu na radu ili je imala profesionalnu bolest, članovi obitelji ostvaruju pravo na obiteljsku mirovinu bez obzira na mirovinski staž. Najčešći slučaj je da obiteljsku mirovinu naslijedi životni partner, udovica / udovac, djeca te članovi životnog formalnog ili neformalnog partnera. Naravno, svaki nasljednik obiteljske mirovine mora ispunjavati određene uvjete i priložiti potrebne potvrde, no više o uvjetima može se pročitati na poveznici predočenoj u literaturi. Podaci govore kako trenutno oko 229 tisuća osoba koristi obiteljsku mirovinu. (mirovinsko.hr, bez dat.)

Pored četiri navedena osnovna oblika mirovina, bitno je istaknuti i povlaštene mirovine koje su određenim skupinama osiguranika zagarrantirane prema posebnim propisima. Navedeno znači da određene osobe ostvaruju povoljnije uvjete za odlazak u mirovinu sa povoljnijim određivanjem samog iznosa mirovine. U nastavku se nalazi prikaz svih osoba / osiguranika koje ostvaruju pravo na povlaštene mirovine.

Slika 3: Prikaz mirovina prema posebnim propisima

Mirovine prema posebnim propisima

Određene skupine osiguranika ostvaruju prava iz mirovinskog osiguranja na temelju posebnih zakona, koji propisuju blaže uvjete za stjecanje prava i/ili povoljniji način određivanja mirovina od uvjeta propisanih općim propisom. To su sljedeći korisnici:

- djelatne vojne osobe
- policijski službenici i ovlaštene službene osobe pravosuđa
- radnici na poslovima razminiranja
- hrvatski branitelji iz Domovinskog rata
- zastupnici u Hrvatskom saboru, članovi Vlade, suci Ustavnog suda, predsjednik Republike Hrvatske
- bivši politički zatvorenici
- redoviti članovi HAZU-a
- službenici u savezним tijelima bivše SFRJ
- radnici izloženi azbestu, radnici ugljenokopa "Tupljak" i neke druge skupine
- osobe koje su ostvarile povoljnija prava prema ranije važećim propisima iz mirovinskog osiguranja (borci NOR-a, pripadnici Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945. i pripadnici bivše JNA)
- pripadnici Hrvatskog vijeća obrane
- članovi posade broda u međunarodnoj i nacionalnoj plovidbi
- profesionalni vatrogasci
- vojne osobe prema Zakonu o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Za svaku od navedenih skupina na prethodnoj slici, u propisima su definirani uvjeti koje osoba / osiguranik mora ostvariti. Naravno, uvjeti se razlikuju od skupine do skupine.

U rujnu 2022. godine prema posebnim propisima mirovinu je primalo nešto više od 183 tisuće umirovljenika. Oni tako čine nešto manje od 15% ukupnog broja umirovljenika. U nastavku se nalazi prikaz korisnika i prosječnih mirovina za svaku kategoriju.

Slika 4: Prikaz kategorija povlaštenih mirovina

Red. br.	Kategorije korisnika mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4
1.	Radnici na poslovima ovlaštenih službenih osoba u tijelima unutarnjih poslova i pravosuđa, kao i na poslovima razminiranja: a) radnici na poslovima ovlaštenih službenih osoba u tijelima unutarnjih poslova i pravosuđa, kojima je pravo na mirovinu priznato prema propisima koji su bili na snazi do stupanja na snagu Zakona o pravima iz mirovinskog osiguranja DVO, PS i OSO	7441	4.965,68	31 10 28
	b) radnici na poslovima policijskih službenika, ovlaštenih službenih osoba pravosuđa i službene osobe s posebnim dužnostima i ovlastima u sigurnosno obavještajnom sustavu RH koji su pravo na mirovinu ostvarili prema Zakonu o pravima DVO, PS i OSO	9226	4.856,78	35 08 13
	c) radnici na poslovima razminiranja	643	4.704,53	31 04 13
2.	Korisnici koji pravo na mirovinu ostvaruju prema Zakonu o vatrogastvu (NN 125/19)*	304	5.648,57	-
3.	Djelatne vojne osobe - DVO	16104	4.430,88	31 01 09
4.	Pripadnici Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945. godine	2258	2.829,41	33 04 18
5.	Bivši politički zatvorenici	2224	4.438,65	33 02 13
6.	Hrvatski branitelji iz Domovinskog rata - ZOHBDR	71222	6.666,58	18 08 11
7.	Mirovine priznate prema općim propisima, a određene prema ZOHBDR - u iz 2017. (čl. 27., 35., 48. i 49. stavak 2.)	55405	3.241,86	29 10 21
8.	Pripadnici bivše Jugoslavenske narodne armije - JNA	4014	3.671,84	-
9.	Pripadnici bivše Jugoslavenske narodne armije - JNA - čl. 185 ZOMO	160	3.706,94	38 05 22
10.	Sudionici Narodnooslobodilačkog rata - NOR	5712	3.293,69	29 08 00
11.	Zastupnici u Hrvatskom saboru, članovi Vlade, suci Ustavnog suda i glavni državni revizor	685	11.320,05	32 10 29
12.	Članovi Izvršnog vijeća Sabora, Saveznog izvršnog vijeća i administrativno umirovljeni javni službenici	69	3.904,40	28 11 28
13.	Bivši službenici u savezima bivše SFRJ - članak 38. ZOMO	21	4.210,21	-
14.	Redoviti članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti - HAZU	129	9.981,23	41 10 11
15.	Radnici u Istarskim ugljenokopima "Tupljak" d.d. Labin	248	4.415,49	29 07 22
16.	Radnici profesionalno izloženi azbestu	835	3.618,10	27 09 09
17.	Osiguranci - članovi posade broda u međunarodnoj plovidbi i nacionalnoj plovidbi - članak 129. a stavak 2. Pomorskog zakonika	205	2.372,84	28 09 23
18.	Pripadnici Hrvatskog vijeća obrane - HVO	6764	3.798,48	06 07 25
UKUPNO		183669	-	-

(Izvor: Mirovina, 01.11.2022.)

Primjetno je da najveću kategoriju čine branitelji iz Domovinskog rata, no nalaze se na trećem mjestu po visini mirovine. Najveću prosječnu mirovinu primaju zastupnici u Hrvatskom saboru i redoviti članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Može se primijetiti da jedino redoviti članovi HAZO-a i pripadnici bivše Jugoslavenske narodne armije imaju zadovoljavajući prosječan staž, dok ostale kategorije imaju poražavajuće podatke o radnom stažu. Prema autoru iz analize bi trebalo izostaviti invalide i ostale bolesnike iz Domovinskog rata, jer za te osobe država mora preuzeti financijski teret na sebe obzirom da se radi o osobama nesposobnim za rad. Više o samoj analizi povlaštenih mirovina prikazano

je pod naslovom “Analiza financijskih izvještaja ministarstva financija” i “Problematika neodrživosti i neuspješnosti mirovinskog sustava”.

Temeljem podataka za prosinac 2022. godine prema “Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje”, broj korisnika mirovine prema svakoj vrsti je sljedeći:

501.457 - Korisnici starosne mirovine

48.138 - Korisnici starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika

78 458 - Korisnici starosne mirovine prevedene iz invalidske

207.912 - Korisnici prijevremene mirovine

378 - Korisnici prijevremene starosne mirovine radi stečaja poslodavca

162.703 - Korisnici invalidskih mirovina

222.729 - Korisnici obiteljskih mirovina

Zbroj svih umirovljenika prema Zavodu, u prosincu 2022. godine iznosio je 1.226.775. (mirovinsko.hr, bez dat.)

3.2. Štednja osiguranika i izračun mirovine

Svota mirovine izračunava se pomoću šest čimbenika: osobni bodovi, mirovinski faktor, aktualna vrijednost mirovine, vrijednosni bodovi, prosječni vrijednosni bodovi te polazni faktor.

Osobni bodovi predstavljaju najbitniji čimbenik, odnosno osobni bodovi ovise o stažu i plaćama koje je osoba primala. Naravno, veća bruto / neto plaća znači i veće doprinose što će se pozitivno reflektirati na što veću mirovinu. Osobni bodovi dobivaju se množenjem prosječnih vrijednosnih bodova sa ukupnim mirovinskim stažem i polaznim faktorom. Bitno je istaknuti da se osobni bodovi računaju jednako za sve vrste mirovina.

Vrijednosni bodovi dobiju se na način da se osnovica osiguranja podijeli sa prosječnom godišnjom plaćom svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj za tu kalendarsku godinu. U izračun ulaze plaće ostvarene od 1970. godine do godine koja prethodi ostvarivanju prava na mirovinu. Navedeno znači da osobi u izračun mirovine ne ulazi trenutna kalendarska godina uplaćenih doprinosa, već se gleda prethodna godina u odnosu na godinu kada je ostvareno pravo na mirovinu, no za tekuću godinu (i samo za tu godinu) uzimaju se prosječni vrijednosni bodovi koji ulaze u izračun mirovine. Bitno je napomenuti za se za izračun koriste i drugi oblici dohotka na koje su plaćeni doprinosi.

Prosječni vrijednosni bodovi predstavljaju prosjek vrijednosnih bodova koji su podijeljeni sa razdobljem za koje su obračunati.

Polazni faktor predstavlja vrijednost bitnu za izračun mirovine, no razlikuje se za svaku vrstu mirovine. Tako na primjer za starosnu, invalidsku, prijevremenu invalidsku, prijevremenu starosnu radi stečaja i starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika polazni faktor iznosi 1,0. Postoji više pravila kako se za koga povećava ili smanjuje polazni faktor. Glavnu ulogu imaju radni staž i broj godina, odnosno što je osiguranik dulje radio, veći je i polazni faktor (ne gledajući invalidsku mirovinu).

Sljedeći bitan element je mirovinski faktor. Istim se određuje koliko će se osobnih bodova uzeti u obzir prilikom izračuna mirovine. Na primjer, za starosnu, prijevremenu starosnu i invalidsku mirovinu uslijed potpunog gubitka radne sposobnosti, mirovinski faktor iznosi 1,0. Pored toga, može se uzeti i primjer obiteljske mirovine gdje se mirovinski faktor može razlikovati od broja članova obitelji ili za vrijeme zaposlenja do polovice punog radnog vremena.

Aktualna vrijednost mirovine (nadalje u tekstu: AVM) zakonski je određena i usklađuje se svakih šest mjeseci, 1. siječnja i 1. srpnja od strane upravnog vijeća Zavoda za mirovinsko osiguranje. Odluka se donosi najkasnije dva mjeseca od početka polugodišta. Trenutna vrijednost AVM-a od 1. srpnja 2022. iznosi 77,65 kuna (10,31 €). AVM predstavlja utvrđenu svotu mirovine za jedan osobni bod. Usklađivanje AVM-a provodi se na način da se zbroji:

1. stopa promjene prosječnog indeksa potrošačkih cijena (inflacija) prethodnog polugodišta u odnosu na polugodište koje mu prethodi
2. stopa promjene bruto plaće svih zaposlenika u Hrvatskoj za prethodno polugodište, ali ponovno u odnosu na polugodište koje mu prethodi

Bitno je istaknuti da je od 1. siječnja 2012. dodatak sastavni dio mirovine.

Iznos mirovine za osiguranika izračunava se na način da se osobni bodovi pomnože sa AVM-om i mirovinskim faktorom. Navedeno podrazumijeva da se mirovina razlikuje od osobe do osobe. Najvažniji faktori za što veću mirovinu su što veće uplate doprinosa i što dulji radni vijek. Više o samim uplatama doprinosa i analizi pojedinca nalazi se u nadolazećim naslovima.

Od 1. siječnja 2019. godine osiguranicima koji su ostvarili pravo na starosnu ili prijevremenu starosnu mirovinu omogućeno je da odaberu hoće li primati mirovinu samo iz prvog mirovinskog stupa ili iz oba mirovinska stupa. Osoba koje se odluči primati mirovinu samo iz prvog mirovinskog stupa, Zavod će sva sredstva osiguranika koja je uplatio u drugi mirovinski stup prebaciti u državni proračun. Ako se radi o kombinaciji prvog i drugog stupa, tada Zavod odredi mirovinu samo za prvi stup i prosljeđuje podatke REGOS-u. Razlika koja se javlja prilikom odlučivanja za stupove je u tome što osoba koja se odluči za kombiniranu isplatu, može zatražiti jednokratnu isplatu od 15% iz drugog stupa, pod uvjetom da je osobi mirovina iz prvog stupa za 15% veća od minimalne mirovine iz prvog stupa. Jednokratna isplata ujedno znači i smanjenje mirovine za buduća razdoblja, obzirom da se prema preostalim sredstvima određuje mirovina. Isto tako jednokratna isplata podložna je obračunu poreza i prireza na dohodak prema stopama od 12% i 18% (ovisno o poreznom razredu) koje obračunava i uplaćuje mirovinsko osiguravajuće društvo.

Proces postupka ostvarivanja prava na mirovinu razrađen je u nekoliko jednostavnih dijelova (vrijedi samo za starosnu i prijevremenu starosnu):

1. osiguranik podnosi zahtjev Zavodu za starosnu ili prijevremenu starosnu mirovinu
2. osoba od REGOS-a na kućnu adresu dobiva informativni izračun mirovine od Zavoda i mirovinskog osiguravajućeg društva, te se na temelju tog izračuna osoba odlučuje hoće li primati mirovinu samo iz prvog stupa ili kombiniranu mirovinu
3. Nakon odabira za mirovinski stup / stupove, osoba mora priložiti potpisanu izjavu na šalteru REGOS-a ili FINA-e

4. Izbor o mirovinskom stupu, REGOS-s ponovno šalje Zavodu, te ako se radi o oba stupa, Zavod određuje mirovinu iz prvog stupa i REGOS-u šalje podatke koji određuje mirovinu i iz drugog stupa
5. Sljedeći korak je izbor mirovinskog osiguravajućeg društva popunjavanjem R-POD obrasca na šalteru REGOS-a ili FINA-e.
6. Prolaskom 15 dana od izbora mirovinskog osiguravajućeg društva (bez mijenjanja odluke o izboru) sredstva iz drugog stupa prebacuju se u odabrano mirovinskog osiguravajuće društvo s kojim se sklapa ugovor o isplati mirovine za drugi stup

Za ostale vrste mirovina uvjeti za prava na mirovinu se razlikuju. U užem smislu radi se o nešto blažim uvjetima, za više informacija provjeriti poveznicu u literaturi. (mirovinsko.hr, bez dat.)

4. Analiza mirovinskog sustava u Danskoj i usporedba sa hrvatskim mirovinskim sustavom

Danska je država u sjevernom dijelu Europe čiji se mirovinski sustav smatra najodrživijim u svijetu. Danski mirovinski sustav je analiziran u nastavku iz razloga što se radi o manjoj zemlji poput Hrvatske te broj stanovnika je manji za otprilike 2 milijuna u odnosu na Hrvatsku. Prema dostupnim informacijama za 2021. godinu, Danska je imala nešto više od 5 milijuna i 822 tisuće stanovnika i bitno je istaknuti da se broj stanovnika u Danskoj povećava od 2000. godine svakom kalendarskom godinom. Od ekonomskih činjenica bitno je istaknuti da Danska kao prihode u državnom i privatnom sektoru uglavnom ostvaruje kroz energetski sektor, poljoprivrednu proizvodnju, IT usluge i medicinsku industriju. Prema podacima Svjetske banke iz 2021. godine Danska je imala BDP *per capita* u iznosu od oko 68.000,00 dolara, što je za 3,8 puta više od hrvatskog BDP *per capita*. (norden.org, bez dat.), (data.worldbank.org, bez dat.)

Danski mirovinski sustav umirovljenicima osigurava tri vrste mirovina: statutarnu, radnu i osobnu. Statutarna je pod kontrolom javnog sektora i tu pripadaju državne i invalidske mirovine. Radna mirovina se odnosi na plaćanje doprinosa iz plaće temeljem potpisanog ugovora sa poslodavcem i osobna mirovina je sličnog tipa poput trećeg mirovinskog stupa u Hrvatskoj. Mirovine kao i u Hrvatskoj, tako i u Danskoj su briga javnog sektora u većini.

Najveću ulogu u danskom mirovinskom sustavu ima organizacija (kompanija) ATP. Radi se o instituciji koja je dio ATP Grupe, te se ATP isključivo bavi mirovinama i investiranjem prikupljenih sredstava kako bi se osigurali prinosi. Istu je osnovao danski parlament još 1964. godine. Također, ATP isplaćuje mirovine trenutnim umirovljenicima, iz čega se može zaključiti da ATP objedinjuje funkcije mirovinskog fonda, mirovinskog osiguravajućeg društva i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Koliku ulogu ima navedena institucija govore i činjenica da 88% Danaca uplaćuje sredstva u ATP, ukupno broji oko 5 milijuna i 500 tisuća članova te oko 40% trenutnih umirovljenika prima mirovinu samo iz navedene institucije. Jedna od prednosti danskog mirovinskog sustava je u tome što ATP isplaćuje mirovine osobama koje će se umiroviti sa znatno većim brojem godina života. Za primjer, osobe koje su rođene između 01.01.1963. i 31.12.1966. pravo na isplatu mirovine ostvaruju tek sa navršениh 68 godina života.

Uplate u ATP ovise o tome da li se zaposlenik radi u privatnom ili javnom sektoru. Uplate se razlikuju po visini te imaju kategorije od A do F (A predstavlja najvišu razinu

uplata). Svi zaposlenici u privatnom sektoru uplaćuju kroz kategoriju A, dok zaposlenici u javnom sektoru mogu uplaćivati u bilo kojoj od kategorija sukladno sklopljenom ugovoru sa poslodavcem. Za primjer, zaposlenik u privatnom sektoru, ako vrši uplate u ATP, iste se mogu vršiti po mjesečnoj, tjednoj i dnevnoj bazi, te se radi o nešto različitim svotama, no zanemarive razlike. Isto tako, svi zaposlenici koji rade minimalno 9 sati tjedno, moraju vršiti uplate u ATP, te su sukladno tomu svih zaposlenicima osigurane isplate mirovina koji su radili ili živjeli u Danskoj. Bitno je napomenuti da sve uplate koje se vrše u ATP fond po jednom zaposleniku, dvije trećine uplaćuje poslodavac dok jednu trećinu uplaćuje zaposlenik. Pored navedenog, u danskom mirovinskom sustavu (odnosi se na ATP) primjenjuje se oporezivanje mirovina po stopi od 15,3%.

Prema podacima za četvrti kvartal 2021. godine, u Danskoj je bilo zaposleno oko 2 milijuna i 882 tisuće zaposlenika, te u zadnjem kvartalu 2022. godine oko 2 milijuna i 846 tisuća. Uspoređujući sa brojem stanovnika iz 2021. godine, u Danskoj je radilo 49% osoba od ukupnog broja stanovnika. U Hrvatskoj, prema podacima i omjeru zaposlenih i broja stanovnika, radilo je 41% svih stanovnika. Isto tako, u zadnjem kvartalu 2021. godine Danska je imala oko 1 milijuna i 62 tisuća umirovljenika, dok je Hrvatska u istom periodu imala oko 1 milijun i 235 tisuća umirovljenika. Iz navedenog se može zaključiti da je omjer osiguranika i umirovljenika u 2021. godini za Dansku iznosio 1:2,71, dok je za Hrvatsku u istom razdoblju iznosio 1:1,28. Više no očita razlika u čvršćem mirovinskom sustavu predočena je kroz navedi omjer.

Sljedeća rečenica o uspješnosti danskog mirovinskog sustava otkriva zaostalost i neodrživost hrvatskog mirovinskog sustava: u ATP sustavu mirovina, visina mirovine ovisi o svotama koje je zaposlenik uplaćivao dok je bio prisutan na tržištu rada, odnosno nema međugeneracijske solidarnosti kao u hrvatskom mirovinskom sustavu, već svatko štedi isključivo za svoju mirovinu. U prethodno navedenom nalazi se ključ samodostatnosti i buduće održivosti mirovinskog sustava koji neće zahtijevati pritiske na bruto plaću, a omogućiti će povećanje kupovne moći. (oecd.org, bez dat.), (lifeindenmark.borger.dk, bez dat.)

5. Analiza odabranih stavki iz izvršenja državnog proračuna i mirovinskog sustava

Pod ovim naslovom prikazuje se okvir neodrživosti trenutnog mirovinskog sustava, detaljno se analiziraju prihodi i rashodi državnog proračuna i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje po odabranim stavkama. Cjelokupni prikaz neodrživosti kao nastavak ovog naslova prikazan je pod naslovom "Problematika neuspješnosti i neodrživosti mirovinskog sustava". Detaljnom analizom obuhvaćene su godine od 2015. do 2021. jer 2015. godina predstavlja rast BDP-a i oporavak od ekonomske krize iz 2008. godine. Radi analize napretka ili pogoršanja određenih stavki korištene su godine unazad dva i tri desetljeća.

5.1. Izvršenje državnog proračuna po odabranim stavkama prihoda i rashoda te analiza doprinosa za mirovinsko osiguranje

Tablica 1: Prikaz prihoda i rashoda državnog proračuna za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	PRORAČUNSKI PRIHODI	PRORAČUNSKI RASHODI
2015.	109,8 milijardi kuna	118,6 milijardi kuna
2016.	116,8 milijardi kuna	120,2 milijarde kuna
2017.	122,7 milijardi kuna	126,8 milijardi kuna
2018.	129,4 milijardi kuna	129,6 milijardi kuna
2019.	139,9 milijardi kuna	139,9 milijardi kuna
2020.	131,6 milijardi kuna	153,6 milijardi kuna
2021.	154,1 milijardi kuna	169,00 milijardi kuna
PROMJENA (2015.-2021.)	+44,3 milijardi	+50,4 milijarde

(Izvor: vlastita izrada autora)

U tablici iznad prikazani su proračunski prihodi i rashodi opće države. 2017., 2018. i 2019. godina bile su u suficitu konsolidiranog općeg proračuna. 2017. suficit konsolidiranog

proračuna iznosio je 0,8% (2,75 milijardi kuna), 2018. suficit proračuna iznosio je 0,2% (758 milijuna kuna) BDP-a, dok je suficit u 2019. godini iznosio 0,4% BDP-a. Prihode u općem proračunu ostvaruju i izvanproračunski korisnici poput “Hrvatskih cesta d.o.o.” ili “Hrvatskih šuma d.o.o.”. Konsolidirani opći proračun uključuje i proračune općina, gradova i županija. U tablici se nalaze prihodi državnog proračuna, bez konsolidiranog općeg stanja. Prethodna tablica više je informativnog sadržaja te služi da dobivanje boljeg uvida u stanje javnih financija i uspoređivanje sa ostalim analizama. (vlada.gov.hr, 16.05.2019.)

Tablica 2: Prikaz broja osiguranika i prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje sa postotnim i apsolutnim promjenama istih za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	BROJ OSIGURANIKA	PRIKUPLJENI DOPRINOSI ZA MIROVINSKO OSIGURANJE
2015.	1.425.709	22,9 milijardi (+1,26 mlrd.)
2016.	1.456.824	22,2 milijarde
2017.	1.485.757	21,2 milijarde
2018.	1.521.950	22,8 milijardi
2019.	1.556.826	23,9 milijardi
2020.	1.545.566	22,7 milijardi
2021.	1.583.131	25,2 milijarde
PROMJENA (APSOLUTNA)	+157.422	+2,3 milijarde kuna
PROSJEČNO STANJE	1.510.823	22,99 milijardi kuna
PROMJENA (POSTOTNA)	11,04%	10,04%
UKUPNO PRIKUPLJENO DOPRINOSA		160,9 milijardi kuna
UKUPNO PRIKUPLJENO DOPRINOSA (+1,26 mlrd.)		162,16 milijardi kuna
PROSJ. PRIKUPLJEN DOPRINOS ZA MIROVINSKO OSIG. (I stup) PO OSIGURANIKU		15.216,87 kuna

(Izvor: vlastita izrada autora)

Prije same analize, bitno je napomenuti da je krajem 2015. godine iz drugog mirovinskog stupa u državni proračun izvršen prijenos sredstava u iznosu od 1,26 milijardi kuna te je broj osiguranika preuzet iz baze Zavoda za svaku godinu krajem mjeseca studenog. Obzirom da je 2015. godina predstavljala godinu početka oporavka ekonomskog stanja Republike Hrvatske, bilo je za očekivati da će doći i do porasta broja zaposlenih. U promatranim godinama broj zaposlenih je rastao, isključivo je pad zaposlenih vidljiv u 2020. godini rad utjecaja pandemije koronavirusa. Na prijelazu od 2015. do 2019. godinu vidljiv je porast broja zaposlenih, no svota prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje opada ili raste ovisno o godini. Prosjek u analizama može varirati i često se pokaže kao loš oslonac za donošenje odluka, no može se djelomično prikazati stvarno stanje. U ovom primjeru, svaki osiguranik kroz navedenih sedam godina za mirovinsko osiguranje godišnje je izdvajao nešto više od 15.200,00 kuna. Radi se o iznimno poražavajućem podatku, tim više što se od tog iznosa većina odvaja za prvi mirovinski stup, a tek manji dio ostaje u vlasništvu osiguranika.

Obzirom da je prethodno navedena prosječna svota za godišnje mirovinsko osiguranje, za sljedeću raspravu uzeti će se prosjek godišnjih prosječnih plaća od 2015. do 2021. godine. Prosjek prosječnih plaća za period od 2015. do 2021. godine iznosi 6.264,8 kuna te navedeni iznos predstavlja neto plaću za svaki mjesec. Dani iznos dobiven je temeljem podataka prosječnih mjesečnih plaća koje objavljuje "Hrvatska narodna banka". Prevedeći neto iznos u bruto, dobiva se da prosječna bruto mjesečna plaća iznosi oko 8.550,00 kuna (bruto I, odnosno bruto plaća bez doprinosa za zdravstveno osiguranje). U nastavku se nalazi tablica sa prikazom koliko se iz bruto I plaće u prosjeku izdvajalo za mirovinsko osiguranje. Svaki osiguranik je u prosjeku mjesečno za trenutne umirovljenike izdvajao 1.710,00 kuna, Stvarna slika je potpuno drugačija jer velik broj umirovljenika ima puno manje mirovine, te se isto tako enormni iznosi izdvajaju iz državnog proračuna za pokrivanje deficita između nedovoljno prikupljenih doprinosa i trenutnih mirovina. Detaljna analiza po kategorijama umirovljenika i analiza državnog proračuna vezano za izdvajanje za mirovine obrađena je u nastavku rada.

Osiguranici su tako i mjesečno izdvajali za drugi mirovinski stup, u prosječnom mjesečnom iznosu od 427,5 kuna. Iznimno poražavajući podatak, obzirom da bi individualna kapitalizirana štednja trebala biti temelj mirovinske reforme još 2002. godine. Godišnji iznos koji osiguranik prikupi na svom računu u prosjeku iznosi 5.130,00 kuna, što nije niti dvije prosječne starosne mirovine prema podacima Zavoda. (hnb.hr, bez dat.), (mirovinsko.hr, bez dat)

Tablica 3: Prikaz prosječne bruto I plaće prosječnih godišnjih plaća od 2015. do 2021. godine i izdvajanjima iz iste za doprinose za mirovinsko osiguranje

BRUTO I	8550,00
MIROVINSKO OSIGURANJE (I STUP)	1710,00
MIROVINSKO OSIGURANJE (II STUP)	427,5

(Izvor: vlastita izrada autora)

Prilikom analiza plaća i mirovina za utvrđivanje stanja mora se uzeti relativan iznos plaće, odnosno mirovine a ne apsolutni. Apsolutna brojka kao takva bez uzimanja drugih čimbenika u obzir ne predstavlja gotovo nikakvu korisnu informaciju. Inflacija i troškovi života dva su najbitnija faktora kod analize plaća i mirovina, te se često o njima i raspravlja prilikom kriznih razdoblja. Relativni iznos plaću ili mirovinu stavlja u omjer sa inflacijom i/ili troškovima života kako bi se dobio uvid u životni standard, odnosno mogućnost štednje. Cilj je u tom relativnom odnosu postići što veću financijsku "dobit" u korist plaće / mirovine. Isto tako, veći relativni odnos daje financijsku stabilnost zaposlenicima / umirovljenicima koji kroz svoje prihode mogu održavati stabilnu osobnu potrošnju kao jednu od četiri sastavnice BDP-a.

U nastavku se nalazi tablica sa prikazom rashoda državnog proračuna za zaposlene.

Tablica 4: Prikaz rashoda državnog proračuna za zaposlene i izdvajanja iz državnog proračuna za mirovine za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	DRŽAVNI RASHODI ZA ZAPOSLENE	IZDVAJANJA IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA MIROVINE
2015.	25,04 milijardi kuna	36,7 milijardi kuna
2016.	25,8 milijardi kuna	36,8 milijardi kuna
2017.	26,7 milijardi kuna	37,7, milijardi kuna
2018.	28,1 milijardi kuna	39,3 milijardi kuna
2019.	29,6 milijardi kuna	40,9 milijardi kuna
2020.	22,9 milijardi kuna (31,5 mlrd. kuna)	42,2 milijardi kuna
2021.	24,2 milijarde kuna (33,5 mlrd. kuna)	43,5 milijardi kuna

(Izvor: vlastita izrada autora)

Bitno je napomenuti da se od 2020. godine plaće zaposlenih u osnovnim i srednjim školama uključuju u ukupne rashode za zaposlene, no u tablici u državne rashode za zaposlene te plaće nisu direktno uključene radi ispravnosti analize. Isto tako, vidljivi pad rashoda za zaposlene isključivo je posljedica promjene metodologije iskazivanja rashoda za ovu stavku. Rashodi za zaposlene u osnovnim i srednjim školama prebacuju se u stavku "Pomoći dane inozemstvu i unutar općeg proračuna" umjesto dosadašnjeg knjiženja na stavku "Rashodi za zaposlene". U 2020. godini rashodi za zaposlene u osnovnim i srednjim školama iznosio je 8,6 milijardi kuna te je u odnosu na 2019. godinu veći za otprilike 760 milijuna kuna, tako da su ukupni rashodi za zaposlene u 2020. godini iznosili 31,5 milijardi kuna, to jest veći su za 1,9 milijardi kuna naspram 2019. godine. Prethodno izneseni podaci prikazuju rast troška zaposlenih u javnom sektoru (zaposlenici koji su zaposleni u državnom sektoru) i trošak mirovina, što znači da svakom godinom postaje sve teže upravljati rashodima proračuna te će u budućnosti postojati veća potreba za financiranjem na tržištu kapitala. Isto tako, i suficiti koje je državni proračun ostvario u pojedinim prethodnim godinama, nije ostvaren oslanjajući se isključivo na prihode od poreza i doprinosa, već se u bilanci nalaze i izvori financiranja poput pomoći primljenih od zajedničkog proračuna Europske unije. Porast rashoda za zaposlene u državnom sektoru te zaposlenici (koji su

zaposleni u državnom sektoru) kojima osnovica raste za 0,5% svake godine signaliziraju da će tim osobama i mirovine biti veće, što već sada predstavlja opasnost za javne financije i onih koji će otići u mirovinu za 20-30 godina.

Od 2015. do 2021. godine, iz javnog proračuna za mirovine i rashode zaposlenih u državnom sektoru izdvojeno je oko 459 milijardi kuna. Strahovita brojka koja nagovještava još veća izdvajanja u budućnosti temeljem činjenica da se rashodi svakom novom godinom povećavaju bez ikakve naznake stavljanja rashoda državnog proračuna po kontrolu.

Stavka izdvajanja iz državnog proračuna za mirovine i mirovinska primanja prokomentirana je temeljem sljedeće tablice.

Tablica 5: Prikaz broja umirovljenika, rashoda državnog proračuna za mirovine i postotnog usklađivanja mirovina za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	BROJ UMIROVLJENIKA	IZDVAJANJA IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA MIROVINE	POSTOTNO USKLAĐIVANJE MIROVINA
2015.	1.225.701	36,7 milijardi kuna	0,3%
2016.	1.232.959	36,8 milijardi kuna	0,81%
2017.	1.231.858	37,7, milijardi kuna	1,94%
2018.	1.235.642	39,3 milijardi kuna	3,64%
2019.	1.240.619	40,9 milijardi kuna	3,59%
2020.	1.242.975	42,2 milijardi kuna	2,11%
2021.	1.234.991	43,5 milijardi kuna	3,02%
PROMJENA (POSTOTNA)	0,0076%	18,53%	
PROMJENA (APSOLUTNA)	9.290	6,8 milijardi kuna	
GODIŠNJI PROSJEK		39,59 milijardi kuna	2,2%

(Izvor: vlastita izrada autora)

Broj umirovljenika prikazan u tablici odnosi se na osobe koje su primale mirovinu prema Zavodu za svaku od navedenih godina u mjesecu prosincu, odnosno radi se o broju umirovljenika koji su primili mirovinu u mjesecu prosincu. Vraćajući se na podatke u tablici 2, broj osiguranika povećan je za 11,04% za period od 2015. do 2021. godine. Broj umirovljenika za isti period povećan je za 0,0076%. Već je rečeno da se mirovine dva puta godišnje usklađuju obzirom na porast cijena, te se porast izdvajanja za mirovine iz državnog proračuna radi istog, te radi povećanja broj korisnika i zakonskih reformi. Prema "Državnom zavodu za statistiku" u određenim godinama inflacija je bila u negativnom kretanju, no prema zakonskim općim i posebnim propisima ipak je došlo do usklađivanja mirovina. U navedenim godinama došlo je do promjene aktualne vrijednosti mirovine prema već navedenim općim i posebnim zakonskim propisima.

U prosjeku, država je svake godine iz proračuna morala izdvajati 39,59 milijardi kuna, dok je godišnje usklađivanje u prosjeku iznosi 2,2%. Nerazumljivo je zašto se u periodu ekspanzije (rasta BDP-a), iako potrošačke cijene rastu (ali za zanemarivi iznos) mora provoditi usklađivanje ako zanemarivi rast potrošačkih cijena neće utjecati na životni standard. U krajnjem slučaju, usklađivanje mirovina moglo se je provesti isključivo za skupine koje primaju najniže mirovine, jer postoje skupine koje primaju mirovine veće i od prosječne neto isplaćene plaće za svaku godinu u tablici. Matematičkim izračunom godišnjeg prosjeka izdvajanja za mirovine i prosječnog godišnjeg usklađivanja, u državnom proračunu u periodu od 2015. do 2021. godine u prosjeku je svake godine moglo ostati oko 872 milijuna kuna više, to jest 6,1 milijardi kuna u svih sedam godina. Nažalost, niti da je svakom godinom u državnoj blagajni ostalo 6,1 milijardi kuna više, mirovinski proračun bi ponovno bio u deficitu. Usklađivanje mirovina može biti samo jedna od karika u lancu čijom se zakonskom promjenom mogu ublažiti negativni efekti na mirovinski sustav, no ne i zaustaviti propadanje sustava.

Eventualno bi se drugo polugodište 2021. godine moglo naglasiti kao jači porast potrošačkih cijena uslijed posljedica pandemije koronavirusa i poremećaja u logističkim lancima. No, isto tako bitno je napomenuti da se od umirovljenika ne očekuju veće financijsko-kapitalne investicije, odnosno potrošnja umirovljenika je manja od potrošnje osiguranika ili mlađih uzrasta. Utjecajem inflacije također dolazi i do manje potrošnje kućanstava, te iako građani postotno apsolutno više izdvajaju za potrebne stvari, dolazi do pada količine kupljene robe.

Isto tako, zabrinjavajući su podaci da se broj umirovljenika apsolutno povećao za 9.290 osoba, no država je svoja izdvajanja za mirovine povećala za 6,8 milijardi kuna,

uspoređujući 2015. i 2021. godinu. Prihodi državnog proračuna u 2021. godini iznosili su 154,1 milijardi kuna, a na državne rashode za zaposlene potrošeno je 33,5 milijardi kuna te na mirovine 43,5 milijardi kuna. Navedeno znači da su rashodi za zaposlene na teret državnog proračuna i isplaćene mirovine iz državnog proračuna iznosili 50% prihoda državnog proračuna ili 46% ukupnih rashoda državnog proračuna.

Tablica 6: Prikaz deficita državnog proračuna za odnos prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje i izdvajanja sredstava iz državnog proračuna za mirovine

GODINA	UKUPNO PRIKUPLJENI DOPRINOSI ZA MIROVINSKO OSIG.	IZDVAJANJA IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA MIROVINE	DEFICIT
2015.	22,9 milijardi (+1,26 mlrd.)	36,7 milijardi kuna	-12,54 milijarde kuna
2016.	22,2 milijarde	36,8 milijardi kuna	-14,6 milijarde kuna
2017.	21,2 milijarde	37,7, milijardi kuna	-16,5 milijarde kuna
2018.	22,8 milijardi	39,3 milijardi kuna	-16,5 milijarde kuna
2019.	23,9 milijardi	40,9 milijardi kuna	-17 milijarde kuna
2020.	22,7 milijardi	42,2 milijardi kuna	-19,5 milijarde kuna
2021.	25,2 milijarde	43,5 milijardi kuna	-18,3 milijarde kuna
UKUPNI DEFICIT MIROVINSKOG SUSTAVA ZA PERIOD 2015.-2021.			-114,94

(Izvor: vlastita izrada autora)

Prije same analize bitno je napomenuti da se pod stavkom “ukupno prikupljeni doprinosi za mirovinsko osiguranje” u tablici misli na prikupljena sredstva za I mirovinski stup. Poražavajuće brojke nažalost prisutne su i u prethodnoj tablici. Za bolju (goru) predodžbu, državni proračun za 2016. godinu iznosio je 116,8 milijardi kuna, što znači da je akumulirani gubitak (u tablici: ukupni deficit) mirovinskog sustava gotovo jednak državnom proračunu iz 2016. godine. Pod gubitkom mirovinskog sustava autor navodi samo isplate mirovine, bez rashoda za osobe koje rade u Zavodu, bez troška goriva, materijalnih rashoda

i slično. Prema autoru, prethodno navedeni gubici trebali bi se financirati iz ostalih nenamjenskih davanja, obzirom da je mirovina iznos koji je osiguranik zaradio, no očekuje se i njegova potrošnja od koje će se dio vratiti u državni proračun.

Što se tiče održivosti mirovinskog sustava, autor smatra da je bitna samoodrživost pokrivanja iznosa mirovina za buduće umirovljenike kroz prikupljanje doprinosa za mirovinsko osiguranje tijekom radnog vijeka. Radi se tržištu rada, odnosno osiguranici (budući umirovljenici) cijeli radni vijek štede za buduće mirovine, stoga je bitno promijeniti trenutni mirovinski sustav jer je propadanje istoga i više nego očigledno. Iako državni prihodi svakom godinom rastu, te iako se prihodima mogu pokriti svi rashodi, ne znači da je stabilnost proračuna za naredne godine osigurana. Neracionalno je očekivati da će svakom idućom godinom prihodi državnog proračuna rasti. Druga strana proračuna su rashodi, koji se mogu kontrolirati i uslijed stagnacije gospodarstva. U kriznim godinama kada se očekuje pad BDP-a i osobne potrošnje, jednu od glavnih uloga mora preuzeti država kroz povećanje svoje potrošnje, te se tu dolazi do paradoksa kada je potrebno prihode usmjeriti na druge investicije / troškove, a ostaje pitanje što će biti sa ostalim stavkama u proračunu. Republika Hrvatska do sada je uvijek naglašavala da će se pronaći sredstva za zaposlene i umirovljenike i sustav se održava kroz zaduživanje države, ali to nije poanta racionalnog funkcioniranja. Trošak zaduživanja države na financijskom tržištu zahtijeva financijski odljev, odnosno dug države se financira dugom. Kamate kao financijski rashodi mogli su biti pokriveni državnim prihodima da je na primjer mirovinski sustav u samoodrživom stanju. Navedeno znači da se akumulirani deficit u jednom sustavu automatski prelio i na stavku financijski rashoda države. Stoga, međusobna isprepletenost neodrživih sustava svakom godinom čini javne financije nestabilnijima.

5.2. Analiza skupina umirovljenika po dobnoj strukturi i visini mirovine

Za svaku od do sada promatranih godina (2015.-2021.) bit će prikazane kategorije mirovina, odnosno koje skupine primaju mirovine do određenog iznosa. Radi se o umirovljenicima koji su stekli uvjete za mirovinu temeljem “Zakona o mirovinskom osiguranju”.

Slika 5: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2015. godine

SVOTE MIROVINA - ZOMO (za studeni – isplata u prosincu 2015.)	broj korisnika	prosječna mirovina umanjena za porez i prirez
do 500,00	91.790	234,30
500,01 – 1.000,00	90.846	771,03
1.000,01 – 1.500,00	134.525	1.275,34
1.500,01 – 2.000,00	232.251	1.797,84
2.000,01 – 3.000,00	317.392	2.450,94
3.000,01 – 4.000,00	160.971	3.446,82
4.000,01 – 5.000,00	66.291	4.418,88
5.000,01 – 6.000,00	25.555	5.386,25
6.000,01 – 7.000,00	8.139	6.457,65
7.000,01 – 8.000,00	3.517	7.417,32
više od 8.000,00	1.674	8.802,50
UKUPNO	1.132.951	2.239,61

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Ukupni broj korisnika mirovine se na ovoj slici i ostalim slikama pod ovim podnaslovom razlikuje od broja korisnika mirovine koji su navedeni na tablici 4. Pod stavkom ukupno na prethodnoj slici nisu ubrojani hrvatski branitelji iz Domovinskog rata i njihovi članovi, djelatne vojne osobe, policijski službenici, ovlaštene službene osobe te Hrvatsko vijeće obrane. Od 1.132.951 korisnika mirovine, 77% ih prima mirovinu manju od 3.000,00 kuna. Glavni problem je nedovoljan broj radnog staža te premala izdvajanja za drugi mirovinski stup. Prosječan staž umirovljenika u 2016. godini prema svim vrstama mirovina (obuhvaćajući žene i muškarce) iznosi nešto više od 30 godina.

Slika 6: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2016. godine

SVOTE MIROVINA - ZOMO (za studeni 2016. – isplata u prosincu 2016.)	broj korisnika	prosječna mirovina umanjena za porez i prirez
do 500,00	94.634	232,37
500,01 – 1.000,00	88.559	770,47
1.000,01 – 1.500,00	136.795	1.276,35
1.500,01 – 2.000,00	227.144	1.798,00
2.000,01 – 3.000,00	320.619	2.450,70
3.000,01 – 4.000,00	162.445	3.449,78
4.000,01 – 5.000,00	68.635	4.419,35
5.000,01 – 6.000,00	26.689	5.410,47
6.000,01 – 7.000,00	8.353	6.440,08
7.000,01 – 8.000,00	3.998	7.399,30
više od 8.000,00	1.915	8.791,71
UKUPNO	1.139.786	2.252,44

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Naspram 2015. godine, dolazi do povećanja broja umirovljenika za otprilike 7 tisuća. Broj korisnika koji primaju mirovinu do 3000,00 kuna u 2016. godini iznosi 77% od ukupnog broja na slici. Umirovljenici koji primaju mirovinu od 5000,00 kuna pa nadalje čine samo 3,6%. Prosječan staž umirovljenika u 2016. godini prema svim vrstama mirovina (obuhvaćajući žene i muškarce) iznosi nešto više od 30 godina. Isključujući invalidsku mirovinu, jer osiguranik ne može predvidjeti i utjecati na bolesti te je na poslu uvijek prisutan rizik od ozljede, prijevremena starosna i starosna mirovina kreću se između 31-35 godina radnog staža, što je još uvijek premalo.

Slika 7: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2017. godine

SVOTE MIROVINA - ZOMO (za studeni 2017. – isplata u prosincu 2017.)	broj korisnika	prosječna mirovina umanjena za porez i prirez
do 500,00	94.228	231,79
500,01 – 1.000,00	86.198	779,42
1.000,01 – 1.500,00	125.107	1.276,24
1.500,01 – 2.000,00	178.244	1.753,57
2.000,01 – 3.000,00	365.365	2.406,67
3.000,01 – 4.000,00	168.252	3.456,64
4.000,01 – 5.000,00	74.553	4.412,80
5.000,01 – 6.000,00	29.472	5.402,61
6.000,01 – 7.000,00	9.770	6.432,83
7.000,01 – 8.000,00	4.823	7.443,98
više od 8.000,00	3.651	9.158,04
UKUPNO	1.139.663	2.318,72

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

2017. godina obilježena je padom broja umirovljenika za 123 osobe. Udio umirovljenika koji primaju mirovinu do 3000,00 kuna iznosi 75%. Došlo je do smanjenja korisnika mirovine koji primaju od 1.000,00 do 2.000,00 kuna, no sa druge strane rapidno raste udio umirovljenika i to za 43% koji primaju od 7.000,00 kuna pa na više. U odnosu na 2015. godinu prosječna mirovina za sve kategorije porasla je za svega 79,00 kuna. Promjene u prosječnom radnom stažu gotovo da i nema, radi se svega o 2 mjeseca više radnog staža.

Slika 8: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2018. godine

Svote mirovina	Ukupno		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
do - 500,00	4233	334,87	15 06 14
500,01 - 1.000,00	42079	837,96	15 01 08
1.000,01 - 1.500,00	96979	1.259,19	19 00 25
1.500,01 - 2.000,00	164066	1.746,37	26 06 29
2.000,01 - 2.500,00	203256	2.214,50	29 01 17
2.500,01 - 3.000,00	147546	2.746,80	33 05 12
3.000,01 - 3.500,00	99252	3.241,83	35 01 23
3.500,01 - 4.000,00	74754	3.749,95	36 07 28
4.000,01 - 4.500,00	51875	4.230,67	38 00 00
4.500,01 - 5.000,00	31132	4.729,85	38 03 01
5.000,01 - 6.000,00	33609	5.435,47	38 01 14
6.000,01 - 7.000,00	11159	6.440,65	38 03 04
7.000,01 - 8.000,00	5498	7.472,65	38 09 21
veće od - 8.000,00	4632	9.217,35	41 03 24
UKUPNO	970070	2.688,29	30 01 26

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Prema podacima Zavoda, od 2018. godine u kategorije svota mirovina nisu dodane mirovine prema međunarodnom ugovoru, stoga je ukupan broj umirovljenika na prethodnoj slici manji. Obzirom da je nemoguće usporediti 2017. i 2018. godinu jer Zavod u statistici za 2018. isključuje mirovine iz međunarodnih ugovora, neće se praviti usporedba ove dvije godine. Može se jedino napomenuti da je udio umirovljenika koji primaju do 3.000,00 kuna mirovine u udjelu od oko 68%.

Slika 9: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2019. godine

Svote mirovina	Ukupno		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
do - 500,00	3671	328,62	15 02 24
500,01 - 1.000,00	30763	831,78	14 10 27
1.000,01 - 1.500,00	94330	1.258,76	18 03 20
1.500,01 - 2.000,00	149846	1.768,92	25 07 12
2.000,01 - 2.500,00	198885	2.234,58	28 11 14
2.500,01 - 3.000,00	151453	2.759,21	33 03 16
3.000,01 - 3.500,00	105479	3.237,23	35 00 05
3.500,01 - 4.000,00	77679	3.741,95	36 05 25
4.000,01 - 4.500,00	59229	4.225,39	37 09 03
4.500,01 - 5.000,00	35592	4.728,61	38 05 15
5.000,01 - 6.000,00	38540	5.453,78	38 04 13
6.000,01 - 7.000,00	13243	6.429,50	38 03 05
7.000,01 - 8.000,00	6032	7.449,25	39 00 03
veće od - 8.000,00	6254	9.223,72	40 09 16
UKUPNO	970996	2.802,86	30 04 08

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

U 2019. godini dolazi do malog porasta korisnika mirovina bez međunarodnih ugovora. Svakom sljedećom godinom nema značajnih pozitivnih promjena. Udio onih koji primaju niže mirovine (do 3.000,00 kuna) ponovno je najznačajniji te iznosi 65%. Prosječna mirovina porasla je za 120,00 kuna, a prosječni radni staž je porastao za manje od 3 mjeseca po umirovljeniku. I u 2019. godini dolazi do porasta osoba koje primaju mirovinu od 6.000,01 kuna pa naviše. Prosječni staž za prvih sedam kategorija (osobe sa mirovinom do 3.500,00 kuna imaju nedovoljni broj potrebnom radnog staža. Naravno, osoba sa 65 godina i minimalno 15 godina staža može otići u starosnu mirovinu, no ostaje pitanje koliko je ta

osoba doprinjela mirovinskom sustavu kroz uplate doprinosa. Isto tako, kroz tih minimalnih 15 godina staža ne može se uplatiti dovoljno doprinosa za I, a kamoli za II stup kako bi osoba mogla živjeti od svoje individualne kapitalizirane štednje.

Slika 10: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2020. godine

Svote mirovina	Ukupno		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
do - 500,00	3399	329,35	15 00 05
500,01 - 1.000,00	23409	808,89	15 04 12
1.000,01 - 1.500,00	93454	1.248,32	17 08 01
1.500,01 - 2.000,00	142865	1.770,33	25 01 04
2.000,01 - 2.500,00	196600	2.246,37	28 11 03
2.500,01 - 3.000,00	148045	2.765,81	33 03 28
3.000,01 - 3.500,00	110759	3.231,68	34 10 09
3.500,01 - 4.000,00	78057	3.735,47	36 05 00
4.000,01 - 4.500,00	62820	4.231,12	37 08 29
4.500,01 - 5.000,00	39216	4.729,60	38 07 21
5.000,01 - 6.000,00	40485	5.439,96	38 06 16
6.000,01 - 7.000,00	16844	6.381,34	38 05 13
7.000,01 - 8.000,00	6847	7.431,02	38 10 01
veće od - 8.000,00	7395	9.295,87	40 09 09
UKUPNO	970195	2.874,55	30 06 11

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

Nastavno na 2020. godinu (ponovno nisu uključene mirovine iz međunarodnih ugovora), broj umirovljenika je pao za oko 800 na godišnjoj razini, prosječna mirovina porasla je za oko 75,00 kuna te je prosječni staž uvećan za oko 2 mjeseca. Značajnijih promjena nema.

Slika 11: Prikaz prosječnih mirovina za korisnike sa svotama mirovina za mjesec studeni 2021. godine

Svote mirovina	Ukupno		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
do - 500,00	2946	330,00	14 11 18
500,01 - 1.000,00	19210	810,55	15 02 12
1.000,01 - 1.500,00	84801	1.248,11	17 01 23
1.500,01 - 2.000,00	128616	1.763,18	24 02 17
2.000,01 - 2.500,00	187878	2.247,63	28 06 08
2.500,01 - 3.000,00	134724	2.733,00	33 01 18
3.000,01 - 3.500,00	131980	3.207,76	34 06 08
3.500,01 - 4.000,00	81324	3.737,85	36 04 07
4.000,01 - 4.500,00	64417	4.236,97	37 08 04
4.500,01 - 5.000,00	42678	4.731,17	38 08 17
5.000,01 - 6.000,00	44008	5.425,54	38 09 16
6.000,01 - 7.000,00	20637	6.407,97	38 07 13
7.000,01 - 8.000,00	7964	7.430,47	38 10 14
veće od - 8.000,00	9149	9.426,65	40 07 01
UKUPNO	960332	2.976,32	30 08 19

(Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, bez dat.)

U 2021. godini broj umirovljenika (bez međunarodnog ugovora) pada za oko 10 tisuća. Prosječni staž je porastao za oko 2 mjeseca a prosječna mirovina za oko 100,00 kuna.

U nastavku slijedi osvrt na prikaz svih godina u ovoj analizi.

Prosječni staž u svim danim godinama ima poražavajuće podatke, što je jedan od temeljnih čimbenika raspadanja mirovinskog sustava. Iako se u mirovinskom sustavu kroz promatrane godine 2 / 3 umirovljenika nalazi u svotama mirovina koje su upola manje od

prosjeka svih prosječnih plaća za period 2015.-2021. (koja je iznosila 6.264,8 kuna), to nije dovoljno za financijsku stabilnost. Država ne može i ne bi trebala mirovinski sustav spašavati sa snižavanjem mirovina. Naravno, ne postoji niti temelj da se osobama sa izrazito niskim radnim stažom osiguraju mirovine na račun trenutnih osiguranika koji će zasigurno kroz 25-30 godina imati puno duži prosječni radni staž. Problem predstavljaju i dopuštenja države da se nakon Domovinskog rata određenim kategorijama dopusti umirovljenje sa stažom manjim od 10 godina (ne ubrajajući invalide i nesposobne za rad). Nastavno na to, zapuštenost i propadanje sustava od mirovinske reforme 2002. godine dovodi to sve većeg pritiska na državni proračun i javne financije.

Od 2018. godine do 2021. došlo je do porasta određenih kategorija umirovljenika:

1. svota mirovine od 6.000,01 - 7.000,00 → broj korisnika povećan za 89%
2. svota mirovine od 7.000,01 - 8.000,00 → broj korisnika povećan za 45%
3. svota mirovine veća od 8.000,00 → broj korisnika povećan za 98%

Indeksacija i usklađivanje mirovina temeljem promjena potrošačkih cijena uvijek relativno ide u korist osobama sa većim primanjima, obzirom da se radi o postotnom usklađivanju. Nerazumljivo je zašto je potrebno umirovljenicima čije su mirovine na razini 70% i više od prosječne plaće usklađivati mirovine. Bolji pristup bi bio da se takvim umirovljenicima mirovina usklađuje u vremenima kada inflacija prelazi određene granice poput 2021. godine kada je godišnja inflacija iznosila preko 10%. Drugi pristup bi bio da se takvim umirovljenicima u godinama kada je stopa inflacije ispod određenog postotnog poena, usklađivanje bi se radilo svake dvije ili tri godine jer ne postoji ugroza od rizika ugrožavanja životnog standarda za takve osobe.

5.3. Analiza pojedinih stavki stanja mirovinskog sustava u periodu od 2015. do 2021. godine

Prije same analize bitno je napomenuti da će autor analizirati situaciju (pretpostaviti) da su trenutni umirovljenici bili prisutni na tržištu rada minimalno 35 godina . Razlog tomu je pomicanje prosječnog radnog staža na što više razine, uplaćivanje što više doprinosa u mirovinske fondove i stjecanje što veće svote mirovine.

U 2021. godini broj umirovljenika (bez međunarodnih ugovora) koji su u prosjeku imali manje od 35 godina radnog staža iznosi 690.155 osoba. Ti umirovljenici čine 72% svih umirovljenika (bez međunarodnog ugovora). Moguće je da je određeni dio umirovljenika u tim kategorijama imao 35 ili nešto više od 35 godina radnog staža, no za analizu će se uzeti prosjek, jer bilo bi preopsežno izdvajati sve umirovljenike od tih 690.155 sa stažom od 35 i/ili više godina. Također, u analizi će se isključiti broj mjeseci, promatrati će se samo godine prosječnog radnog staža, odnosno ako se na primjer radi o 34 godine i 6 mjeseci, uzeti će se 34 godine za analizu. Nadalje, u analizu nisu uključeni korisnici mirovina DVO, ZOHBR i HVO, što znači da je stvarno stanje još lošije, no nelogično je očekivati da će na primjer policijski službenik raditi do 65. godine života, jer je za određene poslove potrebno imati fizičku spremu i sposobnost. Za prisjećanje:

1. HVO → prosječni staž → 6 godina; broj korisnika → 6.764
2. DVO → prosječni staž → 31 godina; broj korisnika → 16.104
3. ZOHBR → prosječni staž → 18 godina; broj korisnika → 71.222

Tablica 7: Prikaz prosječnog radnog staža i deficit radnog staža za određene kategorije umirovljenika

BROJ KORISNIKA	PROSJEČNI RADNI STAŽ (u godinama)	DEFICIT RADNOG STAŽA (do 35 godina staža)
2.946	14	21
19.210	15	20
84.801	17	18
128.616	24	11
187.878	28	7
134.724	33	2
131.980	34	1

(Izvor: vlastita izrada autora)

U tablici iznad nalaze se podaci za 2021. godinu (mjesec prosinac) sa korisnicima koji su u mirovini, a imali su manje od 35 godina radnog staža (u prosjeku). Obzirom da su se u prethodnim analizama promatrao period od 2015. do 2021. godine, isto tako će se promatrati koliko su umirovljenici iz prethodne tablice trebali uplatiti doprinosa za mirovinsko osiguranje da su radili u proteklih sedam godina (korištene su minimalne plaće za mjesec prosinac u promatranom periodu). U tablici u nastavku nalaze se podaci o visini doprinosa za mirovinsko osiguranje koje se odnosilo na minimalnu godišnju (mjesečnu) plaću u Republici Hrvatskoj.

Tablica 8: Prikaz minimalne bruto I mjesečne plaće pripadajućih doprinosa za mirovinsko osiguranje za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	BRUTO I	MO (mjesečno, I+II stup)
2015.	3.029,5 kuna	606,00 kuna
2016.	3.120,00 kuna	624,00 kuna
2017.	3.276,00 kuna	655,2 kuna
2018.	3.439,00 kuna	687,8 kuna
2019.	3.750,00 kuna	750,00 kuna
2020.	4.062,00 kuna	812,4 kuna
2021.	4.250,00 kuna	850,00 kuna

(Izvor: vlastita izrada autora)

Tablica 9: Prikaz broja korisnika mirovina i neuplaćenih doprinosa za mirovinsko osiguranje od istih sukladno deficitu radnog staža za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	BROJ KORISNIKA	NEUPLAĆENI DOPRINOS ZA MO
2015. - 2021.	2.946	176.243.860,8
2016. - 2021.	19.210	1.009.539.288,0
2017. - 2021.	84.801	3.821.540.104,8
2018. - 2021.	128.616	4.784.823.878,4
2019. - 2021.	187.878	5.438.842.646,4
2020. - 2021.	134.724	2.687.582.131,2
2021. - 2021.	131.980	1.346.196.000,00
UKUPAN BR. KORISNIKA	690.155	
NEUPLAĆENI DOPRINOSI ZA MO		19.264.767.909,6
PROSJ. GODIŠNJE NEUPLAĆENI MO		2.752.109.701

(Izvor: vlastita izrada autora)

Za svaku kategoriju (broj korisnika) u prethodnoj tablici je izračunato koliko je svaka kategorija (da su osobe bile zaposlene) trebala minimalno uplatiti doprinosa za mirovinsko osiguranje u proteklih sedam godina. U obzir su uzete minimalne plaće za svaku godinu, no može se pretpostaviti da nisu sve osobe iz prethodne tablice radile za minimalnu bruto I plaću, što znači da je svota neuplaćenih doprinosa još veća od navedene ukupne svote u tablici. Uz pretpostavku da su svi korisnici iz prethodne tablice radili u proteklih sedam godina (odnosno po godinama kako je prikazano u tablici → oni sa najmanje radnog staža su trebali raditi još punih sedam godina, te se svakom kategorijom / broj korisnika radni staž umanjuje za jednu godinu radnog staža). Na primjer, za kategoriju umirovljenika gdje ih je 128.616, za njih je analiza napravljena kao da su radili u protekle prethodne četiri godine. Ukupno (minimalno) su osobe iz tablice u proteklih sedam godina mogle uplatiti još 19 milijardi i 265 milijuna kuna, odnosno tih 690.155 trenutnih umirovljenika (da su bili zaposleni), godišnje su uplatili manje u državni proračun u prosjeku za 2 milijarde i 752 milijuna kuna (minimalno). Naravno, u obzir ne bi trebale biti uzete osobe koje su oboljele ili

zadobile ozljede na radu te više nisu sposobne za rad, no takvih je manje od ostalih kategorija sposobnih za rad, što znači da analiza prethodne tri tablice prikazuje racionalne podatke te je iznos neuplaćenih doprinosa stvarno veći i radni vijek kod nekih kategorija je trebao iznositi puno duže od sedam godina, no nemoguće je utvrditi o kojem se iznosu točno radi jer preopsežno je analizirati za svakog od tih 690.155 umirovljenika kolike su točno plaće imali po godinama.

6. Analiza zdravstvenog sustava u Republici Hrvatskoj

Zdravstveni sustav financira se primarno iz bruto II plaće svakog zaposlenika (i mirovina određenih kategorija, više o tomu u nastavku), a deficiti se nadomješta iz državnog proračuna. Obzirom da se i zdravstveno osiguranje (nadalje u tekstu: ZO) u postotnom iznosu financira iz plaće, autor će analizirati zdravstveni sustav te kako on utječe na mirovinski sustav. Promatrani su troškovi zdravstvenog sustava po godinama, pritisak ZO na plaće i državni proračun.

Bruto II plaća obuhvaća bruto I plaću i doprinos za zdravstveno osiguranje koje se obračunava NA plaću, to jest taj dio troška također snosi zaposlenik. Doprinosi za MO obračunavaju se iz bruto I plaće. Trenutni doprinos za ZO iznosi 16,5%. Doprinosi za ZO oslobođene su mlade osobe (do 30 godina) s kojima je poslodavac sklopio ugovor o radu na neodređeno. Te osobe oslobođene su ZO, odnosno poslodavac ne obračunava doprinos na plaću. O konkretnim uvjetima u opširnijem tekstu može se više pronaći na stranicama "e-Građani" ili "HZMO-a".

Kao i mirovinski sustav, tako i zdravstveni sustav u Republici Hrvatskoj funkcionira, neracionalno, bez reformi sa enormnim deficitom. U zadnjih nekoliko godina vode se političke rasprave o reformama u zdravstvu, ili barem o onima koje bi trebalo provesti, no zdravstveni sustav nije doživio ključne promjene za nadolazeće generacije. Prije same analize, bitno je pak napomenuti da je Republika Hrvatska iznimno socijalna država, jer osoba koja i nije zaposlena ima pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu (moraju se zadovoljiti određeni uvjeti kao prijava na Zavod za zdravstveno osiguranje i ostalo), a doprinose za ZO uplaćuju samo zaposlenici i dio umirovljenika. Navedeno znači da je kontrola troškova zdravstvenog sustava otežana, no ne znači da je nemoguća.

Tablica 10: Prikaz prikupljenih doprinosa za zdravstveno osiguranje, troška zdravstvene zaštite i ukupnih rashoda Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	PRIKUPLJENI DOPRINOS ZA ZO	TROŠAK ZDRAVSTVENE ZAŠTITE	UKUPNI RASHODI HZZO-a
2015.	18.121.281.522,00	20.101.295.820,00	22.746.178.850,00
2016.	18.468.680.704,00	20.260.904.343,00	23.029.196.616,00
2017.	19.135.183.895,00	20.588.389.597,00	23.438.089.261,00
2018.	19.904.219.233,00	21.547.144.426,00	24.540.761.004,00
2019.	22.188.019.518,00	23.353.981.890,00	26.526.450.572,00
2020.	21.042.813.887,00	23.744.626.543,00	27.094.466.464,00
2021.	23.362.833.003	27.433.797.370,00	31.038.544.344

(Izvor: vlastita izrada autora)

Prije same analize bitno je napomenuti da su od 2019. godine uvedene promjene u sustavu zdravstvene zaštite:

1. ukinut je doprinos za zaštitu zdravlja na radu po stopi od 0,50%
2. povećan je zdravstveni doprinos sa 15% na 16,5%

Sljedeća analiza odnosi se na ekonomski dio sustava, odnosno ne upućuje se nikakva kritika osoblju u sustavu zdravstva.

Zdravstveni sustav u Republici Hrvatskoj funkcionira na isti način kao i mirovinski sustav, neracionalno, bez reformi, političke volje za promjenama, rastrošno i neodrživo. Trošak zdravstvene zaštite većinski je dio ukupnih rashoda poslovanja HZZO-a, odnosno u svakoj kalendarskoj godini trošak zdravstvene zaštite veći je od prikupljenih doprinosa za zdravstveno osiguranje. Jasno je da i Zavod ima zaposlenike te imovinu koju je potrebno održavati, te bi se taj dio trebao pokrivati iz ostalih nenamjenskih poreza poput PDV-a. Zdravstveni doprinos je namjenski doprinos i služi za zdravstvenu zaštitu, te je u financijskim izvještajima Zavoda prema tomu i napravljena klasifikacija. Materijalni i ostali rashodi su odvojeni. Rashodi svakom godinom rapidno rastu indicirajući na ne upravljanje troškovima ili

barem na pokušaj zadržavanja rashoda na određenoj razini. Iako od 2015. godine zaposlenost i stopa ZO rastu, ne uspijevaju se pokriti svi troškovi zdravstva te se akumulira deficit koji se mora pokriti iz ostalih poreza koje razrezuje država. Eventualno bi se mogla izdvojiti 2021. godina koja je bila pogođena pandemijom i enormnim troškovima financiranja naknada za zaposlene i povećanje troškova posebne opreme, goriva i zaposlenika.

Prema "Državnom zavodu za statistiku, broj stanovnika se smanjio za otprilike 400.000 od 2011. godine, no troškovi zdravstvene zaštite od 2015. do 2021. rastu. Procjena broja stanovnika u 2015. godini iznosi 4 milijuna i 100 tisuća, što znači da je trošak zdravstvene zaštite po glavi stanovnika iznosio oko 5 tisuća kuna. U 2021. godini trošak zdravstvene zaštite po glavi stanovnika iznosio je nešto više od 7 tisuća kuna. U postotnom odnosu to odražava povećanje troškova zdravstvene zaštite po osobi od oko 43% sa smanjenjem broj stanovnika za 5,6% od 2015. do 2021. godine. Naravno, bilo bi nezahvalno u analizu zdravstvenog sustava ne uključiti ako je došlo do porasta troškova zaposlenika, troškova lijekova i slično. S druge strane, zabrinjava činjenica porasta zdravstvene zaštite za enormnih 43%. Kontrola državnih rashoda i državne potrošnja trebali bi biti primarni ciljevi u održavanju stabilnog državnog proračuna. (dzs.gov.hr, 22.09.2022.)

Broj stanovnika iz 2015. godine zasigurno bi utjecao i na današnje povećanje troška zdravstvene zaštite. U slučaju da je u Republici Hrvatskoj živjelo oko 4 milijuna i 100 tisuća stanovnika 2021. godine, uz prosječni trošak zdravstvene zaštite po osobi od oko 7 tisuća kuna, ukupni trošak zdravstvene zaštite iznosio bi otprilike 28 milijardi i 700 milijuna kuna. Uz navedeno, moglo bi se uzeti u obzir da bi vjerojatno tada bilo i više osiguranika koji bi uplatili više doprinosa za ZO, no to je teško za procijeniti. Nastavno na prethodno, uz broj stanovnika iz 2011. godine, trošak zdravstvene zaštite prema prosjeku po osobi, danas, iznosio bi oko 30 milijardi i 148 milijuna kuna.

U prijedlogu proračuna za 2023. godinu, ministarstvo zdravstva ima na raspolaganju otprilike 36 milijardi kuna. Iako bi ova kalendarska godina mogla biti samodostatna u pokrivanju svih troškova u zdravstvu (s time da svih 36 milijardi kuna ne dolazi od doprinosa za zdravstveno osiguranje), ponovno je potrebno vratiti se na samoodrživost. Za primjer, da je državni proračun u suficitu 10 milijardi kuna i svi troškovi zdravstva su pokriveni, ne znači da je sustav samoodrživ. Prihodi proračuna su stvoreni iz privatnog i civilnog sektora, što znači da se radi troškova u pojedinom sustavu ne bi trebali raditi porezni pritisci na bilo potrošnju ili imovinu samo kako bi se pokrili svi proračunski rashodi. Iako je Republika Hrvatska u 2021. i 2022. godini bila u postotnom rastu BDP-a (poguran primarno rastućom inflacijom) među najboljim članicama Europske unije, vlast ne poduzima mjere za

obuzdavanje državnih rashoda, što je često zagovarao i bivši ministar financija Zdravko Marić. Pravi prikaz standarda je BDP *per capita*, a nominalni rast BDP-a koji je Hrvatska ostvarila u 2021. godini ne znači da je standard građana poboljšán.

Analizu zdravstvenog sustava bilo je potrebno napraviti jer isti uvelike utječe na mirovinski sustav. Konkretno, zdravstveni sustav utječe na mirovinski kroz sustav plaća i izdvajanje doprinosa. Radi se o nastojanju da se troškovi mirovina i zdravstva financijski pokriju sa doprinosima te je tu pristuna povezanost mirovinskog i zdravstvenog sustava. Stopa doprinosa za zdravstveno i mirovinsko osiguranje ne bi se trebala formirati obzirom na rashode koje ti sustavi stvaraju, odnosno stope ne bi trebale biti donesene na nominalnoj razini. Potrebno je sagledati troškovnu stranu oba sustava te mjere i reforme donositi ne za iduću godinu već za sljedećih 10-15 godina ili čak i više, jer promjene koje se sada donose, njihove posljedice će godinama kasnije biti uočljive. Republika Hrvatska je specifična država koja već desetljećima ne pronalazi (ili ne želi) balans između osobnih prihoda kućanstava, manje porezno-pritisnutog privatnog sektora i državne potrošnje. Preveliko oslanjanje na turizam dovodi do zavaravanja da će turisti svakom godinom donositi prihode proračunu, umjesto da se radikalnim promjenama uvede red u državne rashode i oslobodi privatni sektor nepotrebnih nameta poput naknade turističkim zajednicama.

U 2021. godini financijski trošak lijekova iznosio je 9 milijardi i 900 milijuna kuna. Za primjer se može uzeti kako gotovo većina umire od bolesti koje su se mogle spriječiti isključivanjem loših životnih navika (primjer pretilost se može uzeti kao dokaz u nastavku). Također, stotine milijuna kuna se godišnje troše za skupe lijekove čija je uporaba isto tako mogla biti smanjena kvalitetnijim načinom života. Prema Nastavnom zavodu za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar", liječenje bolesti čiji je uzrok debljina (što je preventabilno), hrvatsko zdravstvo godišnje košta oko 12 milijardi i 800 milijuna kuna (2,7% BDP-a). Upravo su ovakvi podaci odgovor zašto zdravstvo gomila gubitke i kako takve posljedice utječu na mirovinski sustav. Obzirom da se više novca izdvaja za zdravstvo (iako se radi o doprinosu na plaću), svi daljnji pritisci na plaću smanjuju osobni prihod zaposlenika, a s druge strane ponovno se zanemaruje samoodrživost mirovinskog sustava jer je potrebno povećati doprinose za II mirovinski stup. (stampar.hr, 16.03.2023.)

Sve navedeno utječe na javne financije pa tako i na mirovinski sustav koji trpi kroz manje stope doprinosa jer se primarno pomaže zdravstvo. Ponovno, stopa doprinosa za ZO je apsolutno veća od obje stope za mirovinski doprinos pojedinačno, no tomu je uzrok što i oni koji ne uplaćuju ZO trenutno (djeca, dio umirovljenika i sl.), imaju pravo na zdravstveno zaštitu. Zdravstveni sustav lakše je financijski kontrolirati nego mirovinski, jer može se reći da

osoba nije svaki mjesec bolesna, no umirovljenik svaki mjesec prima mirovinu. Starenje stanovništva uvelike pridonosi pritiscima na zdravstvo, s druge strane rastrošni mirovinski i zdravstveni sustav upali su u začarani krug neodrživog financiranja koji sve više ukazuju na nelogičnosti upravljanjem sa javnim novcem. (halmed.hr, bez dat.)

6.1. Porezni klin i analiza plaća po doprinosima

Porezni klin u ovoj analizi odnosi se na bruto I, II i neto plaću, te predstavlja razliku između primitka koji osoba ostvaruje i svote koju razrezuje država prema zakonu i tako puni proračun. Za primjer, bit će analizirano nekoliko svota plaća kako bi se prikazao utjecaj poreznog klina na neto plaću. Pretpostavit će se da nema prireza (nemaju sve JLPRS tu vrstu prihoda, te se stopa prireza razlikuje od jedinice do jedinice odnosno nije jedinstvena kao porez na dohodak) i da se radi o samcu / samkinji.

Stavke doprinosa za MO i ZO već su objašnjene u tekstu, stoga će u nastavku biti iznesene informacije o ostalim stavkama u obračunu plaće. Dohodak predstavlja svotu koja je razlika bruto I plaće i doprinosa za MO. Kako bi se dobila porezna osnovica, iz dohotka se oduzima osobni odbitak (svota koja je određena prema zakonu i trenutno iznosi 4.000,00 kuna za samca / samkinju bez uzdržavanih članova). Tablica sa koeficijentima za osobni odbitak može se pronaći na službenim stranicama Porezne uprave. Iz svote porezne osnovice određuje se porez na dohodak, odnosno ako je porezna osnovica manja od 30.000 kuna mjesečno, primjenjuje se stopa poreza na dohodak od 20%, te ako je porezna osnovica veća od 30.000,00 mjesečno, primjenjuje se stopa od 30%. Neto plaća dobije se na način da se od dohotka oduzmu porez na dohodak (i prirez). Prikazani su obračuni plaća sa osnovnim informacijama bez prava na hranu (ako ih zaposlenik ima), putnih troškova i slično.

Tablica 11: Prikaz obračuna plaće i udio poreznog klina

1) DOPRINOS ZA ZO (BRUTO II)	825,00	1.650,00	2.475,00
2) BRUTO I	5.000,00	10.000,00	15.000,00
3) DOPRINOS ZA MO (I STUP)	750,00	1.500,00	2.250,00
4) DOPRINOS ZA MO (II STUP)	250,00	500,00	750,00
5) DOHODAK	4.000,00	8.000,00	12.000,00
6) OSOBNI ODBITAK	4.000,00	4.000,00	4.000,00
7) POREZNA OSNOVICA	0	4.000,00	8.000,00
8) POREZ NA DOHODAK	0	800,00	1.600,00
9) NETO PLAĆA	4.000,00	7.200,00	10.400,00
UKUPNI TROŠAK PLAĆE (1+2)	5.825,00	11.650,00	17.475,00
POREZNI KLIN (1+3+4+8)	1.825,00	4.450	7.075
UDIO POREZNOG KLINA U UKUPNOM TROŠKU PLAĆE	31,33%	38,20%	40,49%

(Izvor: vlastita izrada autora)

Sve tri osobe iz prethodne tablice od svoje bruto II plaće državi odvajaju više od trećine plaće za financiranje troškova mirovinskog i zdravstvenog sustava (plus porez na dohodak). Porastom bruto I plaće rastu i izdvajanja za porezni klin, obzirom da se koriste stope za obračun doprinosa i poreza (prireza) umjesto apsolutnih brojeva. Logično je da osobe sa većim životnim standardom trebaju snositi veći teret podupiranja javnih financija jer što osoba ima veću plaću to je i udio životnih troškova u plaći u relativnom smislu manji. Još jedan paradoks, gledajući plaću treće osobe koja izdvaja gotovo 41% od bruto II plaće u porezni klin je porezni pritisak na plaću koji održava neodrživi mirovinski sustav. Ako bi se povećale stope za MO i ZO, isto bi moglo doprinijeti smanjivanju osobne potrošnje i padu BDP-a. Sustav plaća i visina iste kompleksan su spoj djelatnosti u kojoj osoba radi, stupnju obrazovanja, učinkovitosti na radnom mjestu i primjene tehnologije u poduzeću. Postoje diskusije o povećanju troškova života jer je neto odnos uvoza i izvoza Republike Hrvatske u deficitu svake godine. Zbog toga postoji manja moć utjecaja na cijene koje formiraju inozemni dobavljači, te dolazi do poskupljenja koje nije pod kontrolom države, a plaće ne

mogu pratiti porast cijena. Poduzetnici često navode administrativne komplikacije i porezne pritiske kao najčešće razloge neinvestiranja u industriju i poticanje domaće proizvodnje koja u mnogim granama može biti konkurentna.

U poreznom klinu uočljivi su izdaci za MO u I stup. Današnji zaposlenici izdvajaju (prema autorovom mišljenju) dio plaće za financiranje neracionalnog mirovinskog sustava, to jest ovaj princip funkcioniranja sa prvim stupom je odavno trebala biti stvar prošlosti. Svakom novom kalendarskom godinom, novi umirovljenici mogu se opredijeliti i primati mirovinu iz prvog stupa, no to bi trebalo biti onemogućeno. Jasno je da postoji dio umirovljenika koji su radili i umirovili se prije mirovinske reforme iz 2002. godine te ako nisu odvajali u II mirovinski stup, naravno da bi država taj teret trebala preuzeti na sebe. Niti jedna osoba iz prethodne tablice ne odvaja dovoljno u drugi mirovinski stup kako bi se kroz individualnu kapitaliziranu štednju osigurala mirovina pojedinca. Za primjer, osoba sa bruto I plaćom 15.000,00 kuna godišnje uplati svega 9.000,00 kuna u drugi mirovinski stup, dok u prvi stup uplati 27.000,00 kuna.

7. Problematika neuspješnosti i neodrživosti mirovinskog sustava i preporuke za poboljšanja

Pod ovim naslovom izneseni su glavni razlozi neodrživosti mirovinskog sustava te autorove preporuke za poboljšanje istog.

Izvor neodrživog mirovinskog sustava proizlazi iz neprovođenja korisnih reformi prvenstveno u mirovinskom i zdravstvenom sustavu. Prikazano je koliko se novca izdvaja za financiranje i liječenje preventabilnih bolesti poput pretilosti. Povećanjem stope doprinosa za ZO problem rashodovne strane proračuna zdravstva nije riješen, pa se postavlja pitanje zašto nema strukturnih promjena usmjerenih prema zdravlju građana u preventabilnim bolestima (zbog kojih se moraju pronalaziti izvori financiranja) koje utječu na mirovinski sustav. Stope za MO i ZO moraju biti donesene sa što manjim pritiskom na plaće radi održavanja stabilne osobne potrošnje kao sastavnice BDP-a te moraju biti samodostatne u održavanju pripadajućih sustava. Potrebno je napraviti *due diligence* zdravstvenog sustava i utvrditi što uzrokuje najveći dio troškova i zašto troškovi zdravstvene zaštite rapidno rastu. Nerazumno je svakom novom godinom u državnom proračunu očekivati više prihoda od poreza, doprinosa i slično, jer postoje periodi u ekonomiji kada zbog vanjskih utjecaja (poput pandemije i ratova) je potrebno smanjiti državnu potrošnju iako je ona sastavnica BDP-a, i taj dio kapitala usmjeriti u privatni sektor. Paradoks je što javni sektor živi na teret privatnog i civilnog, no upravo javni sektor upravlja privatnim i civilnim. Prihodovna strana državnog proračuna je više no dovoljna za racionalnu potrošnju, no tijekom protekla dva desetljeća zanemarivanja reformi nagomilali su se fiskalni problemi.

U proteklih 10 godina Hrvatska je izgubila otprilike 400 tisuća stanovnika, dio radi iseljavanja i dio radi opadajuće stope nataliteta. Upitno je koliko bi točno od tih 400 tisuća ljudi bilo danas zaposleno da je broj stanovnika ostao isti, no sigurno bi bolji standard osigurao ostanak ljudi u Hrvatskoj kojemu bi trebala prethoditi privatno sektorska orijentiranost vlasti kroz razvoj primarno mikro i malih poduzeća.

Drugi razlog nefunkcionalnog mirovinskog sustava je percepcija korupcije. Obzirom da se hrvatski mirovinski sustav temelji na međugeneracijskoj solidarnosti, potrebno je osigurati u sustavu plaća dovoljne uplate doprinosa za MO u prvom stupu i održavati onaj omjer umirovljenika i zaposlenika koji će istima omogućiti financijsku stabilnost bez većeg pritiska na plaće kroz porezni klin. "Transparency International" svake godine objavljuje percepciju korupciju u 180 zemalja sa rangiranjem od 0 (visoka korumpiranost) do 100 (bez korupcije). Konkretno, mjeri se percepcija korumpiranosti, odnosno sklonost korupciji u

javnom sektoru. Republika Hrvatska je tek 2015. i 2022. zabilježila prolaznu ocjenu, no to još uvijek znači da je korupcija uvelike prisutna u javnom sektoru. Upravo je to jedan od glavnih razloga iseljavanja radno sposobnog stanovništva što kontrira razvijanju domaće proizvodnje i zadržavanju radne snage koja uzdržava trenutne umirovljenike. Isto tako, može se primijetiti da se najrazvijenije države u Europi nalaze u top 20 zemalja sa najmanjom percepcijom korupcije (izuzev Francuske koja se nalazi na 21. mjestu, no svakom godinom postiže respektabilnije rezultate). Navedeno odražava direktnu vezu između sklonosti korupcije i razvijenosti industrije, odnosno zadržavanju radne snage. Zemlje u kojima je korumpiranost minimalna, postižu bolju tržišnu konkurentnost i lakše mogu utjecati na rast izvoza. Više o percepciji korupcije u hrvatskom javnom sektoru i njenom povezanošću sa provođenjem reformi obrađeno je u sljedećem naslovu. (transparency.org, bez dat.)

Treći razlog nefunkcionalnog mirovinskog sustava je zanemarivanje II stupa i individualne kapitalizirane štednje. Porezni klin u plaći najviše zanemaruje II mirovinski stup koji bi trebao biti oslobođenje javnih financija od neusporavajućeg propadanja mirovinskog sustava. Potrebno je provesti reformu koja će svakom zaposleniku omogućiti da kroz radni vijek može steći mirovinu putem II stupa. Naravno, paralelno je potrebno postići dovoljno visok iznos plaće iz koje se može odvajati dovoljno doprinosa za MO i konstantno raditi na poreznom rasterećenju i održavanju normalne razine cijena (stopa inflacije prema HNB-u i ECB-u.). Nejasno je zašto se zanemaruje II mirovinski stup kao najbitnija stavka održivosti javnih financija, a prednost se daje doprinosu za ZO i porez na dohodak. Ljudi diljem svijeta žive u prosjeku dulje nego ikada što znači duži period izdvajanja za mirovine sa paralelnim povećanjem broja umirovljenika i opadajućim omjerom broja zaposlenika i umirovljenika. Porez na dohodak do 2018. godine bio je prihod državnog proračuna, no od 01.01.2018. isti je namijenjen za financiranje JLPRS-ova. Iako se radi o porezu koji ne donosi prihode kao doprinosi, zaposlenici sa većom plaćom mogu osjetiti znatno opterećenje poreza na dohodak, što je vidljivo i u prethodnoj tablici 11 kod osobe koja prima 15.000,00 kuna bruto I plaće. 2012. godine napravljena je analiza financijskih izvještaja lokalnih i regionalnih jedinica pri čemu je utvrđeno da se oko 20% posto općina u Republici Hrvatskoj ne može održavati bez državne pomoći. Sličan postotak je i danas prisutan. 2017. godina bila je zadnja fiskalna godina u kojoj se prihod od poreza na dohodak slijevao u državni proračun. Iste godine, prihod od poreza na dohodak iznosio je nešto više od 2 milijarde kuna, a od 2018. godine država porez od dohotka raspoređuje JLPRS-ovima. Obzirom da je 20% općina fiskalno neodrživo, nerazuman je stav središnje države koja istima dopušta daljnje poslovanje na teret državnog proračuna. (forum.tm, 13.01.2012.), (mfin.gov.hr, bez dat.)

Poveznica između poreza na dohodak i mirovinskog sustava je u tome što se radi o potrošnji javnog novca u podsustave koji gomilaju gubitke bez jasne naznake efektivnosti.

Sljedeći razlog neučinkovitog mirovinskog sustava je dopuštanje određenim kategorijama ranije umirovljenje sa izrazito nedovoljnim brojem godina radnog staža. Primjer tomu je umirovljenje određenih kategorija hrvatskih branitelja i vojnih osoba nakon Domovinskog rata. Vraćajući se na sliku 4, prosječan radni staž umirovljenika prema ZOHBDR iznosi svega 18 godina, dok kod pripadnika HVO-a iznosi 6 godina radnog staža. Ovaj prikaz i razlog neučinkovitosti mirovinskog sustava ne odnosi se na hrvatske branitelje i vojne osobe koje nisu sposobne za rad, koji su stekli status invalida ili imaju bilo kakva druga oboljenja. Radi se o kontradiktornom primjeru gdje osobe sa nedovoljno radnog staža imaju jedne od većih mirovina. Naravno da je takav sustav neprikladan pogotovo sa omjerom umirovljenih i zaposlenih 1:1,34. Za osobe koje su prerano otišle u mirovinu, današnji zaposlenici moraju odvajati od svoje bruto I plaće za financiranje prvog mirovinskog stupa, umjesto da se teret mirovina kroz godine prebacuje na samog zaposlenika koji će tijekom radnog vijeka raditi isključivo za svoju mirovinu.

7.1. Preporuke za poboljšanja mirovinskog sustava

Mirovina je dio zaštite osobnog socijalnog života i potrebno je promijeniti zakonski okvir u svrhu poboljšanja mirovinskog i zdravstvenog sustava te postići racionalizaciju potrošnje javnog novca. Pod ovim podnaslovom dani su određeni primjeri kako poboljšati stanje javnih financija čije se pozitivne posljedice mogu osjetiti tek kroz srednji i dugi rok. Preporuke su navedene pod rednim brojevima.

1. RACIONALIZACIJA RASHODA ZDRAVSTVENOG SUSTAVA

Hrvatski zdravstveni sustav svakom godinom stvara nove gubitke, što je i predočeno tablicom 10 u kojoj je vidljivo da doprinos za ZO ne pokriva trošak zdravstvenog sustava. Postavlja se pitanje, zašto se plaća zaposlenika opterećuje poreznim klinom, u ovom slučaju doprinosom za ZO, ako u zdravstvenom sustavu postoje kategorije rashoda na koje se može utjecati. Dani primjer je pretilost i troškovi povezani sa liječenjem bolesti kojima je uzrok pretilost. Ukupni godišnji troškovi liječenja bolesti povezanih sa pretilošću iznose 12 milijardi i 800 milijuna kuna. Prema Europskoj zdravstvenoj anketi iz 2019. godine, u Hrvatskoj je 65% populacije pretilo, te ujedno Hrvatska zauzima prvo mjesto u Europi po pretilosti. Najmanji

udio pretilih ima Italija (46%), Francuska (47%) i Luksemburg (48%), što u odnosu na Hrvatsku znači 19-21 postotnih poena ili oko 30% manje pretilih. Nastavno na trošak liječenja bolesti povezanih sa pretilošću, ako bi se broj pretilih u Hrvatskoj smanjio za 30%, trošak liječenja bio bi manji za otprilike 3 milijarde i 800 milijuna kuna. Doprinos se ne smije određivati u apsolutnom smislu, već kroz realizaciju i implementaciju reformi treba smanjiti nepotrebne troškove koji opterećuju troškove u drugim sustavima. Država je povećanjem doprinosa za ZO pokušala kroz prihode od zaposlenika i dijela umirovljenika pokriti što više troškova zdravstva i to na način da je povećala stopu za ZO bez sagledavanja šire slike cijelog poreznog pritiska na bruto I plaću. Stope doprinosa trebaju biti realno određene sa minimalnim poreznim opterećenjem i sagledavanjem troškovne strane. Utjecaj na smanjenje troškova u zdravstvu može se prelići na povećanje doprinosa za II stup bez rasta poreznog klina u trenutnom obračunu plaća. Izračun utjecaja doprinosa za ZO na MO prikazan je u tekstu naniže. Pretilost predstavlja samo dio zdravstvenog sustava na koji je moguće utjecati direktno na kućanstva, odnosno pojedince. (hzjz.hr, 22.07.2021.)

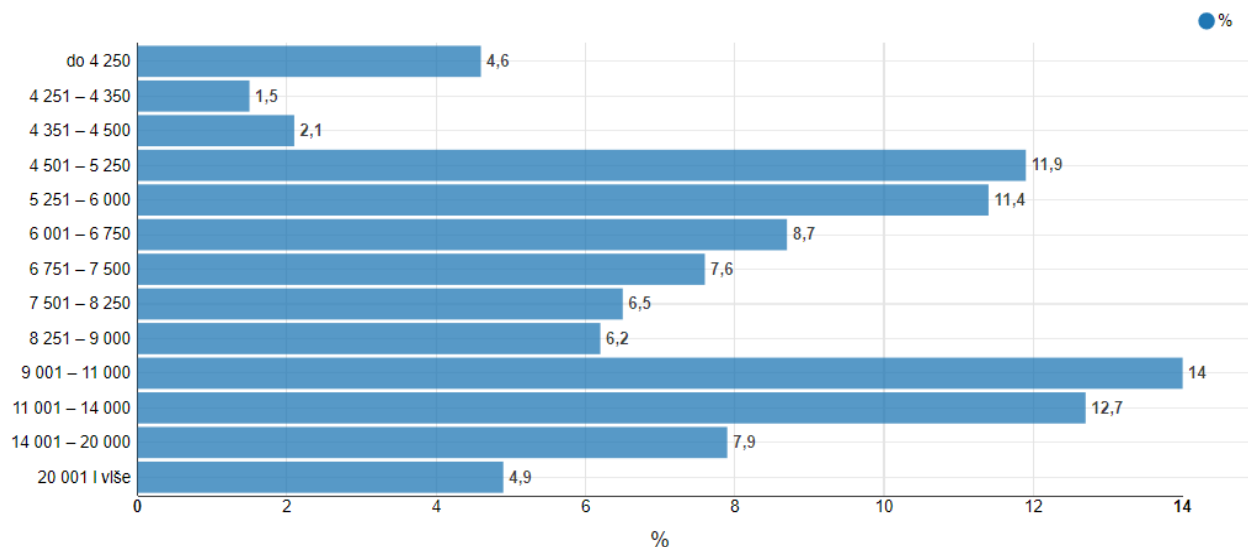
Neshvatljivo je zašto se ne radi na prevenciji kroz edukacije građana koje će dovesti i do jačanja javnih financija. Upravo su takvi razlozi (najčešće preventabilni) opterećenja državnih rashoda, a u ovom slučaju opterećenja plaća. Doprinos za zdravstveno osiguranje mogao bi se smanjiti ako bi se racionalnije upravljalo zdravstvenim sustavom što je direktno povezano sa izdvajanjima za mirovinsko osiguranje. Manji doprinos za ZO omogućio bi povećanje doprinosa za mirovinsko osiguranje i postepenu eliminaciju prvog mirovinskog stupa.

2. POVEĆANJE DOPRINOSA ZA II MIROVINSKI STUP

Pod prijašnjim naslovima je već dan izračun koliko su izdvajanja za II mirovinski stup mizerna. Prosječna bruto isplaćena plaća u Hrvatskoj za 2021. godinu iznosila je 9.599,00 kuna. Obzirom da se radi o prosječnoj plaći može se zaključiti da postoji dio zaposlenih koji primaju manje iznose bruto plaće. U nastavku se nalazi slika sa prikazom prosječne bruto plaće u 2021. godini za različite svote iznosa bruto I plaća. (podaci.dzs.hr, 20.02.2023.)

Slika 12: Prikaz strukture zaposlenih u Republici Hrvatskoj prema visini prosječne bruto plaće u ožujku 2021. godine

G-2. STRUKTURA ZAPOSLENIH PREMA VISINI PROSJEČNE BRUTO PLAĆE U OŽUJKU 2021. U KUNAMA

(Izvor: Državni zavod za statistiku, 29.04.2022.)

Promatrajući prethodnu sliku, može se zaključiti da sukladno objavljenoj prosječnoj bruto I plaći otprilike 39,5% zaposlenih zbilja ima bruto I plaću koliko ona iznosi za prošlu godinu. Zabrinjava podatak da 31,5% zaposlenih ima bruto I plaću do 6.000,00 kuna. Kada se iz bruto I plaće izdvoje uplate u II mirovinski stup, to iznosi ukupno 3.600,00 kuna (ako osoba ima 6.000,00 kuna bruto, što znači da određene skupine zaposlenih još manje izdvajaju za II stup) godišnje. U prvi pak mirovinski stup, osoba sa bruto I plaćom izdvaja godišnje 10.800,00 kuna u prvi mirovinski stup, što je tri puta više od izdvajanja u II stup. U nastavku je dana tablica sa trenutnim i predloženim stanjem kako bi odnos plaća i izdvajanja u mirovinske stupove trebao izgledati. Za primjer je uzeta bruto I plaća u iznosu od 10.000,0 kuna. (mirovinsko.hr, bez dat.)

Tablica 12: Prikaz trenutnog obračuna plaća prema zakonskom okviru i predloženih obračuna plaća od strane autora

TREKUTNO STANJE	TREKUTNO STANJE (izračun)	1. PREDLOŽEN O STANJE	1. PREDLOŽEN O STANJE (izračun)	2. PREDLOŽEN O STANJE	2. PREDLOŽEN O STANJE (izračun)
1. UKUPNI TROŠAK PLAĆE (BRUTO II)	11.650,00	1. UKUPNI TROŠAK PLAĆE (BRUTO II)	11.200,00	1. UKUPNI TROŠAK PLAĆE (BRUTO II)	11.650,00
2. DOPRINOS ZA ZO (16,5%)	1.650,00	2. DOPRINOS ZA ZO (12%)	1.200,00	2. DOPRINOS ZA ZO (16,5%)	1.650,00
3. BRUTO I	10.000,00	3. BRUTO I	10.000,00	3. BRUTO I	10.000,00
4. MO (I STUP, 15%)	1.500,00	4. MO (I STUP, 0%)	0	4. MO (I STUP, 0%)	0
5. MO (II STUP, 5%)	500,00	5. MO (II STUP, 20%)	2.000,00	5. MO (II STUP, 20%)	2.000,00
6. DOHODAK	8.000,00	6. DOHODAK	8.000,00	6. DOHODAK	8.000,00
7. OSOBNI ODBITAK	4.000,00	7. OSOBNI ODBITAK	4.000,00	7. OSOBNI ODBITAK	4.000,00
8. POREZNA OSNOVICA	4.000,00	8. POREZNA OSNOVICA	4.000,00	8. POREZNA OSNOVICA	4.000,00
9. POREZ NA DOHODAK (20%)	800,00	9. POREZ NA DOHODAK (0%)	0	9. POREZ NA DOHODAK (0%)	0
10. NETO PLAĆA (7.200,00	10. NETO PLAĆA	8.000,00	10. NETO PLAĆA (8.000,00
Porezni klin (2+4+5+9)	4.450,00	Porezni klin (2+5)	3.200,00	Porezni klin (2+5)	3.650,00

(Izvor: vlastita izrada autora)

Bruto I plaća u izračunu približno je jednaka iznosu koji je DZS objavio za prvih nekoliko mjeseci u 2023. godini, no radi lakšeg izračuna koristiti će se iznos od 10.000,00, jer cilj je prikazati kako bi sustav funkcionirao prema predloženim stopama. Prema trenutnim podacima HZMO-a, u siječnju je ukupno bilo zaposleno 1.604.163 osoba za koje je izračunata prosječna bruto I plaća. Uslijed prvog predloženog stanja obračuna mirovine, svaki zaposlenik bi uplatio 450,00 kuna manje ZO, što je na godišnjoj razini (za sve

zaposlenike ukupno) otprilike 8 milijardi i 662 milijuna kuna manje novca u državnom proračunu. No, u prvom predloženom stanju poslodavac ima manji ukupni trošak plaće što ostavlja više kapitala u poduzeću, što je izrazito bitno za mikro i mala poduzeća. Manji trošak plaće poslodavcu ostavlja veću poreznu osnovicu, što znači da se u određenim situacijama (ako prihodi i rashodi ostanu na istim razinama ili rastu približno jednakim stopama) povećati i porez na dobit. Navedeno znači da iako bi zdravstveni sustav mogao uprihoditi manje novca, to nije stvarni gubitak, već bi se manje prikupljenih doprinosa mogao prelići / pretvoriti u porez na dobit. Najvažnija činjenica je što manje poreznog opterećenja mikro i malim poduzetnicima, što može dovesti do porasta broja zaposlenih, te time raste i iznos prikupljenih doprinosa za ZO. Isto tako, u oba predložena obračuna plaće, neto plaća zaposlenika raste, što bi omogućilo i veću osobnu potrošnju. Logičnije je za očekivati, da osoba ne bi sav iznos povećanja neto plaće potrošila, već bi se dio slio i u osobnu štednju, no poanta (što je dokazano u vrijeme bivšeg ministra Zdravka Marića, kada su se porezna opterećenja smanjila, a porezni prihodi su rasli) je da se poreznim rasterećenjem dio "izgubljenih prihoda" uvijek vrati u državni proračun, pa u određenim situacijama čak i više (isto se može vidjeti i promatrajući prihode državnog proračuna u godinama poreznih rasterećenja). (lidermedia.hr, 24.05.2018.)

U prvom predloženom obračunu plaće, porezni klin je manji za 1.200,00 kuna, a ukupni trošak plaće je manji za 450,00 kuna. Razlika u tomu je što se izdvajanja za mirovinsko osiguranje nisu smanjila, već zaposlenik uplaćuje MO isključivo za sebe. Umjesto sadašnjih 500,00 kuna koliko bi zaposlenik uplaćivao u II stup, prema prvom predloženom stanju iznos bi iznosio 2.000,00 kuna. Na godišnjoj razini to je 24.000,00 kuna, umjesto dosadašnjih 6.000,00. Kroz radni vijek od 35 godina to je 840.000,00 kuna umjesto 210.000,00 kuna, bez obračuna kamatne stope na prinose koje ostvaruju mirovinski fondovi.

U drugom predloženom stanju obračuna plaće, porezni klin manji je za 800,00 kuna od trenutnog stanja, odnosno samo je ukinut porez na dohodak i uplate u prvi mirovinski stup čiji su iznosi prebačeni u II stup.

Trenutno stanje obračuna plaća sa trenutnim stopama nije usmjereno mirovinama u budućnosti. Isto tako, ako se ne bi išlo u predložene mirovinske reforme, trebalo bi se makar trenutnim zaposlenicima dozvoliti da uplaćuju dodatno u II mirovinski stup (pored već izdvajanja iz plaće) samovoljno koliko žele kao što je slučaj u III mirovinskom stupu. Trenutni zakonski okvir ne dopušta dodatne uplate u II stup (kao što na primjer funkcioniraju oročeni depoziti) što nije logično, jer zaposleniku se ne bi trebalo onemogućavati da izdvaja dodatna

osobna sredstva kako bi mu u budućnosti mirovinska primanja imala što veći apsolutni i relativni odnos.

U nastavku se nalazi analiza određenih kategorija trenutnih zaposlenika ako bi se uvelo jedno od predloženih stanja obračuna plaća. Prema podacima "HZMO-a" na dan 31.01.2022. u Hrvatskoj je bilo zaposleno 462.230 osoba u dobi do 34 godine života, što predstavlja otprilike 30% svih zaposlenih na isti dan. Odabrane su dobne skupine za koje autor smatra da imaju još dovoljno vremena radnog staža na kojima bi se moglo provesti predloženo stanje novog obračuna plaća. Bitno je napomenuti da će se koristiti prosječna bruto I plaća od 10.000,00 kuna koliko otprilike trenutno i iznosi prema DZS-u. Također, za svaku godinu pretpostavljeni rast bruto I plaća iznositi će 1%, što je nešto manje koliko iznosi i cilj HNB-a glede održavanja inflacije pod kontrolom te će se za svaku dobnu skupinu iz tablice uzimati najmanja dob (za primjer, u dobnoj skupini "20-24", analizirati će se kao da su svi osiguranici u toj dobnoj skupini u životnoj dobi od 20 godina, osim u prvoj dobnoj skupini gdje će se uzeti minimalna životna dob od 18 godina). Nastavno na prethodnu rečenicu, pretpostaviti će se da su svi osiguranici prisutni na tržištu rada od 18. godine života te da neće doći do promjene broja osiguranika u dobnim skupinama. Povećanje ili smanjenje broja osiguranika neće imati utjecaja na mirovinski sustav jer će se uvažiti (pretpostaviti u analizi) da osiguranik štedi samo u II stupu što i jest glavni cilj cijele mirovinske reforme → **stvaranje održivog mirovinskog sustava u kojem će se teret budućih mirovina prebaciti na trenutne zaposlenike kojima se mora omogućiti da kroz radni vijek mogu stvoriti dovoljno individualne kapitalizirane štednje paralelno sa ukidanjem prvog mirovinskog stupa.**

Podatak za 2021. godini govori kako je u prosjeku svaki zaposlenik u državni proračun (za I mirovinski stup) uplatio 15.216,87 kuna. U ovoj analizi pretpostaviti će se da se doprinosi za mirovinsko uplaćuju samo u II mirovinski stup (svih 20% odlazi u II stup) sa početnom bruto plaćom od 10.000,00 kuna za sve dobne skupine. U stupcu "bruto I plaća sa godinom umirovljenja" naveden je iznos bruto I plaće do kojeg se iznosa došlo obračunom stope od 1% svakom godinom. Za primjer, osoba koja do broja godina radnog staža od 40 i početnom bruto I plaćom od 10.000,00 kuna, u zadnjoj godini radnog staža imati će plaću u iznosu od oko 14.166,03 kuna.

Tablica 13: Prikaz uštede u II mirovinskom stupu sa primjenom različitih stopa za osiguranike sa radnim stažom od 40 godina

DOBNE SKUPINE	BROJ OSIGURANIKA	PRISUTNI NA TRŽIŠTU RADA (u godinama)	BROJ GODINA DO RADNOG STAŽA OD 40 GODINA	BRUTO I PLAĆA SA GODINOM UMIROVLJENJA
15-19	13.053	0	40	14.888,64 kuna
20-24	91.916	2	38	14.595,27 kuna
25-29	165.247	7	33	13.886,90 kuna
30-34	192.014	12	28	13.212,91 kuna
UKUPNO	462.230			
DOBNE SKUPINE	POČETNA BRUTO I PLAĆA	BRUTO I PLAĆA U 40. GODINI STAŽA	IZNOS UŠTEĐEN U II STUPU SA 20%	IZNOS UŠTEĐEN U II STUPU SA (5%)
15-19	10.000,00 kuna	14.888,64 kuna	1.173.272,96 kuna (za 40 godina)	293.318,24 kuna
20-24	10.000,00 kuna	14.595,27 kuna	1.102.865,37 kuna (za 38 godina)	275.716,34 kuna
25-29	10.000,00 kuna	13.886,90 kuna	932.856,20 kuna (za 33 godine)	233.214,05 kuna
30-34	10.000,00 kuna	13.212,91 kuna	771.098,32 kuna (za 28 godina)	192.774,58 kuna
DOBNE SKUPINE	BROJ OSIGURANIKA	BR. GODINA DO RADNOG STAŽA OD 35 GODINA	BR. OSIGURANIKA* IZNOS UŠTEĐEN U II STUPU SA 20%	
15-19	13.053	40	15,3 mlrd. kuna (za 35 godina)	
20-24	91.916	38	101,3 mlrd. kuna (za 32 godine)	
25-29	165.247	33	154,1 mlrd. kuna (za 28 godina)	
30-34	192.014	28	148 mlrd. kuna (za 24 godine)	

(Izvor: vlastita izrada autora)

U nastavku se nalazi deskripcija prethodne tablice.

Osoba koja će na tržištu rada biti prisutna idućih 40 godina, kada bi odvajala samo za individualnu kapitaliziranu štednju, akumulirana ušteda iznosila bi otprilike 1 milijun i 173 tisuće kuna, naspram otprilike 293 tisuće kuna koliko bi prema trenutnom obračunu plaće uštedila u idućih 40 godina. To je za 75% manje odvajanja u II mirovinski stup, odnosno ta razlika između predloženog i trenutnog obračuna plaća zapravo znači pritisak na javne financije i buduće zaposlenike. Nije iznenađujuć podatak da dio umirovljenika prelazi u I mirovinski stup odričući se štednje iz II mirovinskog stupa, jer prema trenutnom stanju, umirovljenik može imati veću mirovinu ako ju prima samo iz I stupa, što je i logično, obzirom da se odvoja 10 postotnih poena više od II stupa. Očigledni paradoks koji povećava rashode državnog proračuna umjesto da se teret budućih mirovina prebaci na trenutne zaposlenike. Ako je jasno da mirovina samo iz I stupa može biti veća naspram kombinirane mirovine iz I i II stupa, potrebno je povećati praktički minimalna izdvajanja za individualnu kapitaliziranu štednju.

Osobe u prvoj dobnoj skupini koje su u individualnoj kapitaliziranoj štednji uštedjele 1 milijun kuna 173 tisuće kuna mogu očekivati i nominalno višu mirovinu, jer nije bilo izdvajanja za I mirovinski stup. Pretpostavljeno je da će osoba primati mirovinu nakon umirovljenja još 25 godina, odnosno do 85. godine života. Raspodjelom milijun kuna na 25 godina dobiva se godišnji iznos od 46.930,88 kuna, odnosno na mjesečnoj razini bi to bilo 3.910,91 kuna. Radi se o iznosima bez obračunatih prinosa na uplate koje mirovinski fond ostvaruje ulaganjem na tržištu kapitala. Prema dostupnim podacima "Erste Plavi obvezni mirovinski fond kategorije C" od osnutka 2002. godine ostvario je prosječni godišnji prinos u iznosu od 3,47%. Na radni staž od 40 godina sa godišnjom uplatom u II mirovinski stup u iznosu od 24.000 i godišnjim porastom plaće od 1%, u 40. godini staža, osoba bi ostvarila dodatnih 40 tisuća kuna (to je prinos fonda). (ersteplavi.hr, bez dat.)

Prema podacima HZMO-a, što je već i navedeno u tekstu, prosječna mirovina za 2021. godinu iznosila je nešto manje od 3.000,00 kuna. U prethodnom odlomku, osoba koja je štedjela samo u II stup, raspodjelom te uštede na 25 godina mirovine, mjesečna mirovina bi iznosila 3.910,91 kunu. Iako bi se moglo zaključiti da niti taj iznos nije u potpunosti zadovoljavajuć, poanta je da se teret mirovine prebacio na zaposlenika. Osobe u drugim dobnim skupinama pojedinačno uštedjele su nešto manje kroz MO jer imaju manje godina do umirovljenja, no ne može se u potpunosti zaključiti da će ujedno imati i manju mirovinu od dobne skupine 15-19, jer nije poznat podatak koliko su im iznosile plaće u prošlosti. Utjecaj prelaska na samo II mirovinski stup dijela trenutnih zaposlenika analiziran je u sljedećem

dijelu teksta. Prema HZMO-u, mirovina iz I mirovinskog stupa se isplaćuje doživotno, obzirom da se ne radi o vlastitim sredstvima, već se svi prihodi iz I stupa prosljeđuju trenutnim umirovljenicima.

U nastavku se nalazi tablica sa trenutnim stanjem omjera umirovljenika i zaposlenika, trenutnim brojem zaposlenih i prikazom pretpostavljenog stanja obračuna plaća.

Tablica 14: Prikaz pretpostavljenog istog iznosa bruto I plaće za sve osiguranike i godišnji prihodi državnog proračuna za mirovinsko osiguranje

BROJ OSIGURANIKA (veljača 2023.)	1.610.157	
PRETPOSTAVLJENA BRUTO I PLAĆA	15.000,00 kuna	
DOPRINOS ZA I STUP (15%)	2.250,00	
UKUPNO PRIKUPLJENO ZA I STUP (za sve osiguranike)	3.622.853.250,00 kuna (mjesečno prikupljeno za I stup)	→ 43.473.039.000,00 kuna (godišnje prikupljeno za I stup)
BROJ UMIROVLJENIKA	1.242.819	
RASHODI DRŽ. PROR. ZA MIROVINE (2021.)	43,5 milijardi kuna	
PRETPOSTAVLJENI RASHODI DRŽ. PROR. ZA MIROVINE (2023.)	44,81 milijardi kuna	

(Izvor: vlastita izrada autora)

Tablica prikazuje zamišljeno stanje u kojem je samo bruto I plaća pretpostavljena zajedno sa prikupljenim doprinosima. Ostali podaci su stvarni.

Tržište rada sa brojem osiguranika od 1.610.157 u kojem apsolutno svi zaposlenici imaju bruto I plaću u iznosu od 15.000,00, godišnje bi u državni proračun (državnu riznicu) uplatili 43.473.039.000,00 kuna. Obzirom da su u dosadašnjim tablicama analizirane godine do 2021., tako se i u ovoj analizi koristila 2021. godina za državne rashode za mirovine. Isto

tako, u posljednje dvije godine državni rashodi za mirovine su rasli po stopi otprilike 3%, pa će se pretpostaviti za 2023. godinu da će državni rashodi za mirovine iznositi 44,81 milijardi kuna (no može se očekivati i veći rast, obzirom da je inflacija u 2022. godini iznosila preko 10%, ali isključiti će se taj podatak za analizu). U toj situaciji, državni rashodi za mirovine bili bi gotovo u potpunosti pokriveni doprinosima za I mirovinski stup, s time da se radi o potpuno nerealnoj situaciji na tržištu rada. Potrebno je vratiti se na podatak da 31,5% zaposlenih je u ožujku 2021. godine imalo bruto I plaću do 6.000,00 kuna, što je za 40% manje od pretpostavljene bruto I plaće u iznosu od 15.000,00. U pretpostavljenoj situaciji, iako bi izdvajanja za I stup bila veća, svakom umirovljeniku bi u prosjeku pripalo 2.250,00 kuna (naravno, određene kategorije umirovljenika bi dobile manje, sve ovisno o broju radnog staža i ostalim elementima). Prethodna tablica je samo jedan od prikaza u ovom radu koliko I stup opterećuje trenutni obračun plaća, javne financije i smanjuje utjecaj individualne kapitalizirane štednje.

Tablica 15: Prikaz deficita u odnosu ukupno prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje (I stup) i izdvajanja iz državnog proračuna za mirovine za period od 2015. do 2021. godine

GODINA	UKUPNO PRIKUPLJENI DOPRINOSI ZA MIROVINSKO OSIG.	IZDVAJANJA IZ DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA MIROVINE	DEFICIT
2015.	22,9 milijardi (+1,26 mlrd.)	36,7 milijardi kuna	-12,54 milijarde kuna
2016.	22,2 milijarde	36,8 milijardi kuna	-14,6 milijarde kuna
2017.	21,2 milijarde	37,7, milijardi kuna	-16,5 milijarde kuna
2018.	22,8 milijardi	39,3 milijardi kuna	-16,5 milijarde kuna
2019.	23,9 milijardi	40,9 milijardi kuna	-17 milijarde kuna
2020.	22,7 milijardi	42,2 milijardi kuna	-19,5 milijarde kuna
2021.	25,2 milijarde	43,5 milijardi kuna	-18,3 milijarde kuna
PROSJEČAN BROJ OSIGURANIKA	1.510.823		
PROSJ. GODIŠNJE PRIKUPLJENO MO ZA I STUP	22,99 milijardi kuna		
PROSJEČNI GODIŠNJI DEFICIT	16,42 milijardi kuna		
PROSJ. GODIŠNJI RASHOD MIROVINA IZ DRŽ. PRORAČUNA	39,59 milijardi kuna		
PROSJ. BROJ UMIROVLJENIKA (2015.-2021.)	1.234.964		

(Izvor: vlastita izrada autora)

Već je spomenuto da se doprinosi prikupljeni od mirovinskog osiguranja u državnom proračunu odnose samo na sredstva iz I mirovinskog stupa. Prosječni podaci dani u tablici odnose se na prosjek kroz period od 2015.-2021. godine. Prosječni godišnji deficit uplata za I stup i rashoda za mirovine državnog proračuna iznosi 16,42 milijarde kuna, što godišnje predstavlja 71,42% prosječno prikupljenih doprinosa za MO. Da bi se pokrio prosječni godišnji deficit pored koliko svaki osiguranik godišnje uplaćuje u I stup (15.216,87 kuna), svaki osiguranik od njih 1.510.823 trebao bi uplatiti dodatnih godišnjih 10.876,68 kuna (odnosno već spomenutih više-manje 71%) u državni proračun. Na taj način bi se pokrio deficit doprinosa za MO i rashoda iz državnog proračuna koji je u ovih sedam godina iznosio nešto više od 114 milijardi kuna (toliko se manje doprinosa prikupilo).

U drugom smislu, kako bi se pokrio prosječni godišnji rashod mirovina iz državnog proračuna, u Hrvatskoj je u prosjeku trebalo biti zaposleno 2.598.620 osoba (odnosno otprilike milijun zaposlenika više nego trenutno) u svih sedam godina koje bi u prosjeku godišnje uplaćivale 15.216,87 kuna u I mirovinski stup. Tada bi omjer umirovljenika i zaposlenika iznosio 1:2,10. Radi se o izračunu koji bi pokrio državne rashode u potpunosti, uz činjenicu da bi standard umirovljenika ostao isti.

Koliko bi državni proračun izgubio prihoda bilo bi teško točno izračunati kada bih onih 30% zaposlenika u potpunosti prešlo u II mirovinski stup. Jedino bi se mogao koristiti prosječni podatak jer autor ne raspolaže sa podacima koliko točno bruto I plaću imaju svi zaposlenici u dobi života do 34 godine te bi se radilo o iznimno opsežnoj analizi. Prelaskom 30% zaposlenika u samo II mirovinski stup, broj osiguranika koji štede u oba mirovinska stupa tada bi iznosio 1.057.576. Uslijed toga, državni proračun u prosjeku bi ostao bez 30% prihoda od MO, odnosno 6,9 milijardi svakom godinom od 2015.-2021. godine. No, ponovno, ne radi se u potpunosti o ispravnom podatku, jer možda dio trenutnih zaposlenika ima veću bruto I plaću od one koja je korištena u analizi. Gubitkom 6,9 milijardi kuna, državni proračun morao bi napraviti rezove u drugim sustavima poput zdravstva u kojemu je lakše kontrolirati i utjecati na troškove.

3. UKIDANJE POREZA NA DOHODAK

Prethodno je već rečeno da se procjena općina koje nisu samoodržive kreće oko 20%. Temeljem toga, zbilja je potrebno razlučiti zašto središnja država (sa saborom kao zakonodavnim tijelom) dopušta takvim jedinicama daljnje poslovanje. Javni novac ne smije se slijevati u gubitke koje je nemoguće sanirati umjesto da prihodi od poreza na dohodak ostanu u državnom proračunu.

Središnja država je prihod od poreza na dohodak prepustila nižim jedinicama, koje su u protekla dva desetljeća povećale broj zaposlenika za 78%.(eizg.hr, 22.03.2021.)

Tablica 16: Prikaz broja zaposlenih u jedinicama lokalne, područne (regionalne) samouprave za 2002. i 2021. godinu

	BROJ ZAPOSLENIH 2002.	BROJ ZAPOSLENIH 2021.	POSTOTNO POVEĆANJE / SMANJENJE
1. OPĆINE	2.285	5.861	156,5%
2. GRADOVI	7.170	10.777	50,31%
3. ŽUPANIJE	1.237	2.409	94,75%
UKUPNO (1+2+3)	10.692	19.047	78,14%
BROJ STANOVNIKA NA JEDNU ZAPOSLENU OSOBU U JLPRS	411	203	-51%

(Izvor: vlastita izrada autora)

Razumno je očekivati broj rast zaposlenika u JLPRS-ovima uslijed porasta broja stanovnika, no Republika Hrvatska je od zadnjeg popisa stanovništva izgubila gotovo 400.000 stanovnika, te od 2001. oko 500.000. Vidljivo je iz tablice da se broj stanovnika prepолоvio po osobi zaposlenoj u JLPRS. Navedeno znači da se učinkovitost tog dijela sektora smanjila za 50%. Zabrinjavajuće je da posao koji je 2001. godine obavljala jedna osoba, sada su gotovo potrebne dvije osobe. Još jedan primjer je i zaposlenost u javnom sektoru opće države. Prema podacima iz 2017. Hrvatska je u postotnom iznosu imala više zaposlenih u javnom sektoru nego Njemačka, odnosno od države čiji je BDP *per capita* 3,3 puta veći od Hrvatskog. (ec.europa.eu, bez dat.), (data.worldbank.org, bez dat.)

Upravo su ovakve činjenice ogledalo da u javnom sektoru postoje područja poboljšanja za učinkovitošću koja će s vremenom omogućiti smanjenje broja zaposlenih u cijelom javnom sektoru.

Prema autoru postoje tri rješenja što učiniti sa porezom na dohodak:

1. potpuno ukidanje poreza na dohodak
2. zadržavanje poreza na dohodak za osobe koje imaju neto plaću veću od prosječne bruto I plaće
3. podizanje stope za MO u II stup kao kompenzacija porezu na dohodak (i u sadašnjem stanju kada je prisutan I mirovinski stup) → smanjuje se pritisak na državni proračun kroz povećanje izdvajanja za II stup

Potpuno ukidanje poreza na dohodak ne bi naštetilo državnom proračunu, jer ionako se radi o ne tako izdašnom priljevu. U drugom i trećem prijedlogu rješenja bitno je naglasiti da bi zaposlenici sa kvalitetnijim i financijski stabilnijim životnim standardom trebali podnijeti veći teret financiranja države. Cilj sva tri prijedloga je smanjiti, odnosno potpuno ukinuti odljev javnog novca u općine koje nisu samoodržive jer se ubrizgavanjem novca u nešto što nije svrsishodno utječe na mirovinski sustav. Iako bi uslijed pripajanja određenim općina došlo do rezova u zaposlenju, bitno je sagledati širu sliku i utvrditi koliko je stvarno osoba potrebno za obavljanje određenog posla. Učinkovitost javnih usluga mogu ubrzati ili usporiti investicije u privatnom sektoru i utjecati na provođenje reformi.

Povećanje broja zaposlenika u javnom sektoru (opravdano ili ne) stvara zabrinutost i mirovinskom sustavu jer javni sektor se financira iz privatnog, što znači da je potrebno svakom novom godinom pronalaziti nove izvore financiranja za veće plaće sve većeg broja zaposlenika u javnom sektoru, koji će imati veće mirovine.

4. III MIROVINSKI STUP

Treći mirovinski stup predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje za sve osobe u Republici Hrvatskoj. Osoba (sa prebivalištem u Hrvatskoj bez obzira na dob ili zaposlenje uz pojedina zakonska odstupanja vezana uz prebivališta) može dobrovoljno uplaćivati u III mirovinski stup radi osiguranja financijske stabilnosti u budućnosti. Osoba sama odabire visinu uplate, period uplate te nema vremenskog ograničenja. Radi se o puno većoj fleksibilnosti nego u I i II stupu. Glavnu prednost III stupu daju porezne olakšice i državna poticajna sredstva. Država sa najviše 15% potiče dobrovoljnu štednju (s time da uplata ne prelazi 5.000,00 kuna) te poduzeća koja zaposlenicima uplaćuju sredstva u III stup (do maksimalno 6.000,00 kuna godišnje) mogu si navedeni iznos porezno priznati (nema obračuna doprinosa i poreza na dohodak). Sve svote iznad 6.000,00 nisu porezno priznati rashod (osim smanjenja porezne osnovice). (mss.gov.hr, bez dat.)

Radi poboljšanja mirovinskog sustava potrebno je kod poslodavaca povećati porezno priznate rashode na koje se ne plaćaju doprinosi i porez na dohodak sa trenutnih 6.000,00. Teško je procijeniti koji bi iznos trebao zamijeniti 6.000,00 kako bi se još više zaposlenih uključilo u III mirovinski stup, no sa sigurnošću se može reći da trenutni 6.000,00 kuna oslobođenih doprinosa i poreza na dohodak ne predstavlja značajniji iznos koji bi pored II stupa mogao stvoriti čvrstu individualnu kapitaliziranu štednju pojedinca.

U drugom slučaju, ako se ne bi primijenilo povećanje iznosa od 6.000,00 kuna, država bi trebala zakonski dopustiti da sav iznos iznad 6.000,00 kuna se tereti isključivo obračunom doprinosa za II mirovinski stup, ali sa većom stopom od trenutne stopa koja se obračunava za II stup. Na taj način prednost se ponovno daje individualnoj kapitaliziranoj štednji. Zsigurno da bi se dio oročenih depozita iz banaka prelio u III stup i tako bi se aktivirao kapital koji kroz ulaganja mirovinskih fondova stvara prinose i povećava imovinu osiguranika. Mirovinski fondovi su poput državnog proračuna. Uvijek je potrebno tražiti nove izvore prihoda kako bi se beskonačni krug financiranja održavao u racionalnim granicama sa planiranjem budućnosti nadolazećih generacija.

5. SUZBIJANJE KORUPCIJE

Pod prethodnim naslovom "Problematika neuspješnosti i neodrživosti mirovinskog sustava i preporuke za poboljšanja" dani su statistički podaci o percepciji korupcije u javnom sektoru. Pod ovim podnaslovom iznijeti će se činjenice potkrijepljene također statističkim podacima o utjecaju korupcije na neprovođenje reformi i gospodarsku zaostalost.

"Transparency International" korupciju u javnom sektoru naziva korozivnom jer nagriza provođenje reformi i stvara birokracijsku usporenost. Prema podacima, navodi se kako je korupcija direktno povezana sa rastom BDP-a, BDP-om *per capita* i ekonomskom nejednakošću. Isto tako, korupcija povećava trošak investicija i kreira odljev novca koji se mogao prikupiti kroz poreze i davanja. Paradoks u tomu je što u korumpiranim zemljama, ljudi se sve više okreću poreznim manipulacijama i utajama, što ostavlja državni proračun praznijim, a vlast ga nastoji popuniti tako što će povećavati poreze. Na taj način stvara se začarani krug bez fokusa na uzrok, a to je korupcija, odnosno fokus na njeno smanjenje. Ako država ubire manje novca, to će direktno utjecati na smanjenu državnu potrošnju, i u konačnici na manji BDP. Prema izvješćima Svjetske banke, Global Financial Integrity, Međunarodni monetarni fond i International Leaders Summit, Republika Hrvatska je od 2005. do 2014. uslijed korupcije, kriminala i utaje poreza imala financijski odljev od 35,6 milijardi dolara te je proglašena najkorumpiranijom državom u istočnoj Europi.

Vraćajući se na podatke o percepciji korupcije u javnom sektoru i uspješnosti mirovinskog sustava, prema dobivenim izvješćima, države koje imaju najmanju sklonost korupciji u javnom sektoru, ujedno imaju i najuspješnije mirovinske sustave u svijetu. Predvodnici su Danska, Island, Finska, Nizozemska, Izrael, Norveška i Švedska. Izvješće se temelji na MCGPI indeksu koji uspoređuje mirovinske sustave diljem svijeta te nastoji ustanoviti u kojim područjima je potrebno provesti promjene za poboljšanje sustava. Percepcija korupcije direktno je povezana i sa iseljavanjem stanovništva, što je u Hrvatskoj čest slučaj, i još je nezahvalnije to što se Hrvatska oslanja na prvi mirovinski stup koji je utemeljen na međugeneracijskoj solidarnosti. Republika Hrvatska itekako zaostaje u suzbijanju korupcije za koju se može reći da je jedan od razloga slabije ekonomske razvijenosti gledajući BDP *per capita*. Direktno ili ne, korupcija utječe na provođenje reformi, usporava rast privatnog sektora i smanjuje životni standard građana. Suzbijanjem korupcije u javnom sektoru u Republici Hrvatskoj prema izvješćima, mogao bi se smanjiti odljev novca kroz porezne manipulacije i poreznu evaziju. (leaderssummit.medium.com, 14.10.2019.), (transparency.org, bez dat.), (mercer.com, 11.10.2022.)

Prema Svjetskoj banci, korupcija u javnom sektoru ometa investicije i privlačenje stranih investitora (što dovodi do oportunitetnog troška jer nije iskorištena prilika za povećanjem BDP-a) i gubljenja radnih mjesta. U prethodnoj rečenici se nalazi i direktna povezanost korupcije i odljeva radno sposobnih iz Republike Hrvatske u inozemstvo.. Pored navedenog, korupcija kreira efekt zaostajanja u provođenju strukturnih reformi. Termin strukturnih reformi predstavlja mijenjanje sustava i načina funkcioniranja trenutnog stanja na bolje kroz primjenu novih zakona u korist svih građana. (worldbank.org, bez dat.)

8. Zaključak

Diplomski rad pod naslovom "Neodrživost mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj" imao je za cilj prikazati unutarnje prepreke i nelogičnosti u hrvatskom mirovinskom sustavu koje destabiliziraju javne financije čineći mirovinski sustav neodrživim sa neizvjesnom budućnošću za nadolazeće generacije. Trenutno stanje mirovinskog sustava teži propadanju gdje isti ne može funkcionirati bez izdvajanja iz državnog proračuna kako bi se pokrio deficit odnosa uplata za mirovinsko osiguranje i isplata za mirovine. Republika Hrvatska je 2002. godine provela mirovinsku reformu i to je posljednja značajnija reforma u posljednjih više od 20 godina koja također nije uspjela u potpunosti ukloniti nedostatke trenutne strukture mirovinskog sustava.

Analizirane stavke iz mirovinskog sustava i državnog proračuna ukazuju da još uvijek postoji prostor za promjenama unutar istih. Zakonski okviri trenutno ne dopuštaju progres u promjenama već se održava isto stanje unazad nekoliko desetljeća. Upravljanje državama, nove tehnologije, promjene u starosnoj strukturi i općenito ekonomsko okruženje prisiljavaju promjene sustava i njihove adaptacije. Promjene u zakonskim okvirima mogu se smatrati svojevrsnom investicijom jer potrebno je shvatiti da poremećaji u domaćoj i svjetskoj ekonomiji mogu ugroziti javne financije. Vladajuće strukture u državama moraju biti spremne na razvoj i implementaciju procesa koji će doprinijeti općem blagostanju.

Prema analiziranim stavkama iz državnog proračuna i uspješnim primjerima poput Danske može se zaključiti da tranzicija u isključivo individualnu kapitaliziranu štednju doprinosi cijelom ekonomskom okruženju. Isto tako pored već spomenutih hitnih reformi u zdravstvu i mirovinskom sustavu potrebno je paralelno podupirati i ostale sustave poput pravosuđa i poticanja izvoza. U samom radu predložene su i određene promjene za promjenom strukture funkcioniranja države poput ukidanja neefikasnih i neodrživih općina te promjena u obračunu plaća.

Postoje granice kada je potrebno zaustaviti trenutno stanje i sagledati širu sliku kako bi se uvele promjene koje u početku mogu zahtijevati veća novčana sredstva, no svako racionalno ulaganje / provođenje povećava učinkovitost i u konačnici smanjuje troškove. Paradoks nelogičnosti hrvatskog mirovinskog sustava u prošla dva desetljeća sa ne uvođenjem promjena generira deficite i nagriza državni proračun sa neizvjesnom budućnošću i nevidljivim radikalnim promjenama. Republika Hrvatska još uvijek ima dovoljno vremena kako bi promijenila način funkcioniranja mirovinskog sustava uz početne enormne troškove tranzicije, no bez promjena nema napretka.

Literatura

Svjetska banka (bez dat.), *GDP per capita (current US\$)- Germany*, preuzeto 14.04.2023. s <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=DE>

Svjetska banka (bez dat.), *GDP per capita (current US\$) - European union*, preuzeto 14.04.2023. s <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=EU>

Svjetska banka (bez dat.), *GDP per capita (current US\$) - Croatia*, preuzeto 22.02.2023. s <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=HR>

Državni zavod za statistiku (22.09.2022.), *Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021.*, preuzeto 22.02.2023. s <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

Eurostat (bez dat.), *Udio zaposlenih u sektoru opće države gotovo stabilan*, preuzeto 02.03.2023. s https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy_2019/trad/hr_hr/bloc-4d.html?lang=hr

Vlada Republike Hrvatske (bez dat.), *Sustav mirovinskog osiguranja*, preuzeto 17.02.2023. s <https://gov.hr/hr/sustav-mirovinskog-osiguranja/846>

Vlada Republike Hrvatske, (bez dat.), *Vrste mirovina*, preuzeto 17.02.2023. s <https://gov.hr/hr/vrste-mirovina/848>

HALMED (bez dat.), *Izvešće o potrošnji lijekova u Republici Hrvatskoj u 2021. godini*, preuzeto 10.04.2023. s <https://halmed.hr/Novosti-i-edukacije/Publikacije-i-izvjesca/Izvjesca-o-potrosnji-lijekova/>

Medium (14.10.2019.), *Croatia - a member of NATO and the EU Ranked as Most Corrupt Country in Eastern Europe - Vladimir Putin's Russia falls behind*, preuzeto 29.04.2023. s <https://leaderssummit.medium.com/croatia-a-member-of-nato-and-the-eu-ranked-as-most-corrupt-country-in-eastern-europe-vladimir-df564ecd547f>

Lider Media (24.05.2018.), *Marić: Porezni prihodi lani porasli 5 posto, rashodi 4 posto*, preuzeto 26.04.2023. s <https://lidermedia.hr/aktualno/maric-porezni-prihodi-lani-porasli-5-posto-rashodi-4-posto-43922>

Borger.dk (bez dat.), *ATP Livslang Pension*, preuzeto 15.04.2023. s <https://lifeindenmark.borger.dk/pension/atp-livslang-pension>

Ministarstvo financija (bez dat.), *Fiskalno izravnaje*, preuzeto 21.04.2023. s <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/lokalna-samouprava/fiskalno-izravnaje/202>

Ministarstvo financija (bez dat.), *Informacije za građane*, preuzeto 19.04.2023. s <https://mfin.gov.hr/pristup-informacijama/informacije-za-gradjane/677?trazi=1&=&page=3>

Ministarstvo financija (bez dat.), *Vremenske serije podataka*, preuzeto 03.03.2023. s <https://mfin.gov.hr/pristup-informacijama/statistika-i-izvjesca/vremenske-serije-podataka/98>

Ministarstvo financija (18.05.2016.), *Izvršenje državnog proračuna za 2015.*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//Izvršenje%20Drzavnog%20proracuna%20za%202015.%20-%20Vodic%20za%20gradane.pdf

Ministarstvo financija (25.05.2017.), *Izvršenje državnog proračuna za 2016.*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//Izvršenje%20Drzavnog%20proracuna%20za%202016.%20-%20Vodic%20za%20gradane.pdf

Ministarstvo financija (24.05.2018.), *Izvršenje državnog proračuna Republike Hrvatske za 2017.*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//izvršenje%20Drzavnog%20proracuna%20za%202017.%20-%20Vodic%20za%20gradane.pdf

Ministarstvo financija (16.05.2019.), *Izvršenje državnog proračuna Republike Hrvatske za 2018.*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//izvršenje%20Drzavnog%20proracuna%20za%202018.%20-%20Vodic%20za%20gradane.pdf

Ministarstvo financija (14.05.2020.), *Izvršenje državnog proračuna Republike Hrvatske za 2019. godinu*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//Izvršenje%20Državnog%20proračuna%20za%202019.%20-%20Vodic%20za%20gradane.pdf

Ministarstvo financija (20.05.2021.), *Godišnji izvještaj o izvršenju državnog proračuna Republike Hrvatske za 2020. godinu*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//Vodic%20za%20gradane%20-%20Godi%C5%A1nji%20izvje%C5%A1taj%20o%20izvr%C5%A1enju%20Dr%C5%BEavnog%20prora%C4%8Duna%20RH%20za%202020.%20godinu.pdf

Ministarstvo financija (12.05.2022.), *Godišnji izvještaj o izvršenju državnog proračuna Republike Hrvatske za 2021. godinu*, preuzeto 04.03.2023. s https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Informacije_za_gradane//Vodi%C4%8D%20za%20gra%C4%91ane%20-%20Godi%C5%A1nji%20izvje%C5%A1taj%20o%20izvr%C5%A1enju%20Dr%C5%BEavnog%20prora%C4%8Duna%20RH%20za%202021.%20godinu.pdf

Središnji državni portal (bez dat.), *Dobrovoljna mirovinska štednja (III stup)*, preuzeto 19.02.2023. s <https://mss.gov.hr/kapitalizirana-stednja-ii-i-iii-stup/dobrovoljna-mirovinska-stednja-III-stup/153>

Državni zavod za statistiku (20.01.2022.), *Zaposleni prema djelatnostima u prosincu 2021.*, preuzeto 05.03.2023. s <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10058>

Državni zavod za statistiku (20.02.2023.), *Prosječne mjesečne neto i bruto plaće zaposlenih za prosinac 2022.*, preuzeto 16.03.2023. s <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29062>

Državni zavod za statistiku (29.04.2022.), *Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2021. - prosjek godine*, preuzeto 22.03.2023. s <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29256>

Registar osiguranika (bez dat.), *Biraj fond, izbor i promjena obveznog mirovinskog fonda*, preuzeto 07.03.2023. s <https://regos.hr/biramfond/>

Nastavni zavod za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar" (16.03.2023.), *Održana sedma konferencija Hrvatski dan debljine - debljina je zdravstveni i društveni problem*, preuzeto 28.04.2023. s <https://stampar.hr/hr/novosti/odrzana-sedma-konferencija-hrvatski-dan-debljine-debljina-je-zdravstveni-i-drustveni>

Vlada Republike Hrvatske (16.05.2019.), *Suficit proračuna i po nacionalnoj i po europskoj metodologiji, unatoč plaćenim jamstvima za Uljanik*, preuzeto 15.04.2023. s <https://vlada.gov.hr/vijesti/suficit-proracuna-i-po-nacionalnoj-i-po-europskoj-metodologiji-unatoc-placenim-jamstvima-za-uljanik/25968>

Statistics Denmark (bez dat.), *Employed persons*, preuzeto 09.03.2023. s <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/arbejde-og-indkomst/beskaeftigede>

Statistics Denmark (bez dat.), *Persons on old-age pension or disability pension*, preuzeto 09.03.2023. s <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/sociale-forhold/offentligt-forsoergede/folke-og-foertidspensionister>

Ekonomski institut Zagreb (22.03.2021.), *Zaposleni službenici i namještenici u županijama, gradovima i općinama*, preuzeto 25.04.2023. s <https://www.eizg.hr/vijesti/ostalo-71/zaposleni-sluzbenici-i-namjestenici-u-zupanijama-gradovima-i-opcinama/5636>

Erste d.o.o. (bez dat.), *Erste Plavi OMF kategorija C*, preuzeto 10.03.2023. s <https://www.ersteplavi.hr/mirovinski-fondovi/obvezna-mirovinska-stednja/erste-plavi-c/>

Erste d.o.o. (bez dat.), *Erste Plavi OMF kategorija A*, preuzeto 10.03.2023. s <https://www.ersteplavi.hr/mirovinski-fondovi/obvezna-mirovinska-stednja/erste-plavi-a/>

Finax (19.01.2022.), *Financijska pismenost u Hrvatskoj*, preuzeto 12.03.2022. s <https://www.finax.eu/hr/blog/financijska-pismenost-u-hrvatskoj>

Forum (12.01.2012.), *Pola gradova i općina živi od državne pomoći*, preuzeto 25.04.2023. s <https://www.forum.tm/clanak/pola-gradova-i-opcina-zivi-od-drzavne-pomoci-366>

HANFA (bez dat.), *Društva za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima*, preuzeto 11.03.2023. s <https://www.hanfa.hr/drugi-i-treci-mirovinski-stup-i-isplata-mirovina/registri/drustva-za-upravljanje-obveznim-mirovinskim-fondovima/#>

HANFA (bez dat.), *Društva za upravljanje investicijskim i mirovinskim fondovima*, preuzeto 11.03.2023. s <https://www.hanfa.hr/licenciranje/licenciranjeizbor-no/dru%C5%A1tva-za-upravljanje-investicijskim-i-mirovinskim-fondovima/>

HANFA (bez dat.), *Mjesečno izvješće za prosinac 2022.*, preuzeto 11.03.2022. s <https://www.hanfa.hr/vijesti/mjese%C4%8Dno-izvje%C5%A1%C4%87e-za-prosinac-2022/>

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (22.07.2021.), *Gotovo dvije trećine odraslih osoba u Hrvatskoj ima prekomjernu tjelesnu masu ili debljinu*, preuzeto 26.04.2023. s <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/gotovo-dvije-trecine-odraslih-osoba-u-hrvatskoj-ima-prekomjernu-tjelesnu-masu-ili-debljinu/>

Mercer (11.10.2023.), *Mercer CFA Institute Global Pension Index 2022 highlights key challenges of defined contribution plans for retirees*, preuzeto 27.04.2023. s <https://www.mercer.com/newsroom/mercercfa-institute-global-pension-index-2022-highlights-key-challenges-of-defined-contribution-plans-for-retirees.html>

Mirovina (01.11.2022.), *Koliko nas koštaju povlaštene mirovine? Imamo cifru od koje boli glava, a znamo i tko dobiva najviše*, preuzeto 16.03.2022. s <https://www.mirovina.hr/mirovine/koliko-nas-kostaju-povlastene-mirovine-imamo-cifru-od-koje-boli-glava-a-znamo-i-tko-dobiva-najvise/>

Mirovina (10.02.2022.), *Žene, evo kada možete u prijevremenu i starosnu mirovinu*, preuzeto 15.03.2023. s <https://www.mirovina.hr/novosti/zene-evo-kada-mozete-u-prijevremenu-i-starosnu-mirovinu/>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (bez dat.), *Osnovna mirovina*, preuzeto 26.02.2023. s <https://www.mirovinska.hr/statistika/statisticki-podaci/odabrane-nefinancijske-statistike/indeksi-placako.hr/hr/osnovna-mirovina/282>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (travanj, 2023.), *Aktualna statistika za travanj 2023. - isplata u svibnju 2023*, preuzeto 14.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/aktualna-statistika-za-lipanj-2022-isplata-u-srpnju-2022/148>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinao 2022.), *Aktualna statistika za prosinao 2022. - isplata u siječnju 2023.*, preuzeto 14.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/aktualna-statistika-za-prosinac-2022-isplata-u-sijecnju-2023/148>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (veljača 2023.), *Aktualna statistika za veljaču 2023. - isplata u ožujku 2023.*, preuzeto 14.03.2023. <https://www.mirovinsko.hr/hr/aktualna-statistika-za-veljacu-2023-isplata-u-ozujku-2023/148>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (bez dat.), *Invalidska mirovina*, preuzeto 20.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/invalidska-mirovina/170>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (bez dat.), *Mirovine prema posebnim propisima*, preuzeto 20.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/mirovine-prema-posebnim-propisima/286>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (bez dat.), *Obiteljska mirovina*, preuzeto 20.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/obiteljska-mirovina/280>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (bez dat.), *Starosna mirovina*, preuzeto 20.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2015.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja - prosinac 2015.*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocImages/statistika/Osnovni-podatci-2015/osnovni-podatci-2015-12-HR.pdf?vel=278244>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2016.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja - prosinac 2016.*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocImages/statistika/Osnovni-podatci-2016/osnovni-podatci-2016-12-HR.pdf?vel=151841>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2017.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja - prosinac 2017.*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocImages/statistika/Osnovni-podatci-2017/osnovni-podatci-2017-12-HR.PDF?vel=151878>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2015.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja za studeni 2018. - (isplata u prosincu 2018.)*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocImages/statistika/Osnovni-podatci-2018/osnovni-podatci-2018-12-HR.pdf?vel=640184>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2019.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja za studeni 2019. - (isplata u prosincu 2019.)*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2019/osnovni-podatci-2019-12-HR.pdf?vel=872662>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2020.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja za studeni 2020. - (isplata u prosincu 2020.)*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2020/osnovni-podatci-2020-12-HR.pdf?vel=946702>

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (prosinac 2021.), *Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja za studeni 2021. - (isplata u prosincu 2021.)*, preuzeto 12.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2021/osnovni-podatci-2021-12-HR.pdf?vel=954728>

Nordic Council of Ministers (bez dat.), *Facts about Denmark*, preuzeto 19.04.2023. s <https://www.norden.org/en/information/facts-about-denmark>

Organisation for Economic Cooperation and Development (bez dat.), *Denmark (Denmark: Pension system in 2018)*, preuzeto 19.04.2023. s <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2019-country-profile-Denmark.pdf>

Porezna uprava (bez dat.), *Doprinosi - Mirovina*, preuzeto 26.04.2023. s https://www.porezna-uprava.hr/baza_znanja/Stranice/DoprinosiMirovina.aspx

Transparency International (bez dat.), *Corruption perceptions index*, preuzeto 02.05.2023. s <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/fra>

Transparency International (bez dat.), *The impact of corruption on growth and inequality*, preuzeto 02.05.2023. s https://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/Impact_of_corruption_on_growth_and_inequality_2014.pdf

World Bank (bez dat.), *Combating Corruption*, preuzeto 02.05.2023. s <https://www.worldbank.org/en/topic/governance/brief/combating-corruption>

Zakon.hr (bez dat.), *Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima*, preuzeto 09.03.2023. s <https://www.zakon.hr/z/709/Zakon-o-dobrovoljnim-mirovinskim-fondovima>

Zakon.hr (bez dat.), *Zakon o mirovinskom osiguranju*, preuzeto 09.03.2023. s <https://www.zakon.hr/z/91/Zakon-o-mirovinskom-osiguranju>

Vlada Republike Hrvatske (bez dat.), *Pravo na oslobođenje od plaćanja doprinosa na osnovicu za mladu osobu*, preuzeto 23.03.2023. s <https://gov.hr/hr/pravo-na-oslobodjenje-od-placanja-doprinos-a-na-osnovicu-za-mladu-osobu/1388>

Popis tablica

Tablica 1: Prikaz prihoda i rashoda državnog proračuna za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 2: Prikaz broja osiguranika i prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje sa postotnim i apsolutnim promjenama istih za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 3: Prikaz prosječne bruto I plaće prosječnih godišnjih plaća od 2015. do 2021. godine i izdvajanjima iz iste za doprinose za mirovinsko osiguranje

Tablica 4: Prikaz rashoda državnog proračuna za zaposlene i izdvajanja iz državnog proračuna za mirovine za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 5: Prikaz broja umirovljenika, rashoda državnog proračuna za mirovine i postotnog usklađivanja mirovina za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 6: Prikaz deficita državnog proračuna za odnos prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje i izdvajanja sredstava iz državnog proračuna za mirovine

Tablica 7: Prikaz prosječnog radnog staža i deficit radnog staža za određene kategorije umirovljenika

Tablica 8: Prikaz minimalne bruto I mjesečne plaće pripadajućih doprinosa za mirovinsko osiguranje za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 9: Prikaz broja korisnika mirovina i neuplaćenih doprinosa za mirovinsko osiguranje od istih sukladno defeciti radnog staža za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 10: Prikaz prikupljenih doprinosa za zdravstveno osiguranje, troška zdravstvene zaštite i ukupnih rashoda Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 11: Prikaz obračuna plaće udio poreznog klina

Tablica 12: Prikaz trenutno obračuna plaća prema zakonskom okviru i predloženih obračuna plaća od strane autora

Tablica 13: Prikaz uštede u II mirovinskom stupu sa primjenom različitih stopa za osiguranike sa radnim stažom od 40 godina

Tablica 14: Prikaz pretpostavljenog istog iznosa bruto I plaće za sve osiguranike i godišnji prihodi državnog proračuna za mirovinsko osiguranje

Tablica 15: Prikaz deficita u odnosu ukupno prikupljenih doprinosa za mirovinsko osiguranje (I stup) i izdvajanja iz državnog proračuna za mirovine za period od 2015. do 2021. godine

Tablica 16: Prikaz broja zaposlenih u jedinicama lokalne, područne (regionalne) samouprave za 2002. i 2021. godinu

Popis slika

Starosna mirovina i potreban broj godina života [Slika], (bez dat.), preuzeto 15.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166>

Prijevremena starosna mirovina i potreban broj godina života i staža [Slika], (bez dat.), preuzeto 15.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/prijevremena-starosna-mirovina/168>

Mirovine prema posebnim propisima [Slika], (bez dat.), preuzeto 18.02.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/hr/mirovine-prema-posebnim-propisima/286>

Kategorije korisnika povlaštenih mirovina [Slika], (bez dat.), preuzeto 20.2.2023. s <https://www.mirovina.hr/mirovine/koliko-nas-kostaju-povlastene-mirovine-imamo-cifru-od-koje-boli-glava-a-znamo-i-tko-dobiva-najvise/>

Svote mirovina - ZOMO (2015.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 15.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocslImages/statistika/Osnovni-podatci-2015/osnovni-podatci-2015-12-HR.pdf?vel=278244>

Svote mirovina - ZOMO (2016.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 17.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocslImages/statistika/Osnovni-podatci-2016/osnovni-podatci-2016-12-HR.pdf?vel=151841>

Svote mirovina - ZOMO (2017.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 18.03.2023. s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocslImages/statistika/Osnovni-podatci-2017/osnovni-podatci-2017-12-HR.PDF?vel=151878>

Svote mirovina - ZOMO (2018.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 18.03.2023 s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocslImages/statistika/Osnovni-podatci-2018/osnovni-podatci-2018-12-HR.pdf?vel=640184>

Svote mirovina - ZOMO (2019.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 22.03.2023 s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocslImages/statistika/Osnovni-podatci-2019/osnovni-podatci-2019-12-HR.pdf?vel=872662>

Svota mirovina - ZOMO (2020.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 22.03.2023 s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2020/osnovni-podatci-2020-12-HR.pdf?vel=946702>

Svota mirovina - ZOMO (2021.) [Slika], (bez dat.), preuzeto 23.03.2023 s <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2021/osnovni-podatci-2021-12-HR.pdf?vel=954728>

Struktura zaposlenih prema visini prosječne bruto plaće u ožujku 2021. u kunama [Slika], (bez dat.), preuzeto 17.04.2023. s <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10064>